

Úvodem

Dějiny malého venkovského města jsou částí dějin země. V pohnutých časech je potkávalo neštěstí, že přebíraly podstatný díl zemských dějin, aby je po staletí nesly v rodinné uzavřenosti ve všedních bojích o zabezpečení svých běžných potřeb. Při oslavě 400letého výročí našeho idylicky položeného krušnohorského městečka Jindřichovic, kdysi panského sídla rozkládajícího se až k zemským hranicím téměř nekonečných lesích, je mi dána příležitost osvětlit několika záblesky historie události v této oblasti z různých časů. Při této příležitosti vzpomeňme s vděčností ojedinělé, s hlubokou láskou k vlasti sepsané práci Dr. Josefa Kirchbergera, c.k. štábního lékaře na odpočinku „Geschichtl. Mitteilungen über die Stadt Heinrichsgrün,“ Vídeň 1892, náklad bohužel rozebrán.

Obecná a měšťanská škola potěšitelně převzala do svých plánů výuku vlastivědy, vyšší školství rozvíjí tuto odbornost v národopisu, v zákoně je obcím zakotvena povinnost vésti pamětní knihu. Všude se probouzí snahy o místní poznání. Předchůdci nás zavazují zanechat současné děje pro následníky. Naši předci žili svůj trpký úděl horalů v tvrdé práci, v uzavřenosti oddělení od velkého světa si uchovávali svou řeč, zvyky a potřeby poděděné po předcích, až do zprůmyslnění práce, které znehodnotilo životadárné duchovní dědictví otců. Nouze současnosti je dobrou učitelkou, otevírá vnímání a přináší naději na ozdravení v prolomení času. Láska a věrnost vlasti a národu ať je nám navždy svatou povinností.

Výhled

Městečko Jindřichovice, slavící své výročí, leží na pokraji západního Krušnohoří ve výšce přibližně 650m. Z míst, kde se před dvaceti lety rozprostíral velký zajatecký tábor, spatřujeme přes nádherné smrčiny západní Krušné hory s jednotlivými horami, kde v zářezu Svatavy se skrývá okresní město. Na severozápad leží před námi Sklenský vrch (813m), vedle Komáří vrch (949m) a za ním nejvyšší vrchol okresu, Špičák (993m). Severně u Přebuzi se rozkládá jen o 4m nižší Čertova hora, již v sousedním okrese je Javorník u Krásné Lípy a na severovýchodě se jako opevnění obemykají tři nezalesněné vrchy, u Nejdku naše oko snadno nalezne pak věž hojně navštěvovaného Tisovského vrchu. Na jih leží před námi Loučná, spatřujeme domy Hor a za svatavským údolím, kde podle sloupů komínů poznáváme olovskou sklárnu, ještě vidíme několik domů Studence. Ze Staré je nádherný výhled do údolí Ohře. Na jihovýchodě nás zdraví pověstmi opředená hora Chrudim, na jihu spadají do širokého údolí Ohře výběžky Slavkovského lesa. Na jihozápadě hledá oko věže Chlumu sv. Máří, k večeru tamtéž spatříme svit chebského nádraží. V údolí Ohře leží v dýmu výhni průmyslová a lidnatá místa sokolovské uhelné pánve.

Ohlédnutí

Osídlení našeho městečka se šířilo nepochybně od údolí Ohře. Obdělávání jižní neboli polední strany Krušnohoří až do výšky 600 m můžeme položit s jistotou do 13. století. Na výšinách se objevují místa se základem pojmenování „grün,“ to jsou zemědělská založení německých sedláků hornoněmeckého nebo egrlandského nářečí. Rozdělení honů náležících jednotlivým dvorcům je spolehlivým znamením založení na německém právu. „Alte grüne“ potvrzuje svým pojmenováním své stáří i bez ohledu na listinu z r. 1314. Všechna severně ležící místa našeho okresu, dílem i naše Jindřichovice, postrádají utváření dvorců. Nacházíme pouze malé sedláky, kteří teprve po zrušení starých panských usedlostí si pořídili půdu pro nové obdělávání za úrok nebo nájem. V důležitém šlikovském urbáři z r. 1523/25 postrádáme Rotavu, Oboru, Břidlovou, Novou Ves a Šindelovou, Milíře, Javořinu, Ptačí, Krásnou Lípu i

samotnou Přebuz,vedle Jindřichovic se svými 28 usedlostmi se objevují jen Loučná,Háje,Heřmanov a Hradecká.Všechna dříve jmenovaná místa se objevují teprve jako Šliky založená hornická sídla a místa,jako Přebuz,nebo jako dřevařská či uhlířská místa hutnictví v rotavském údolí.Jakpak je to ale se založením Jindřichovic? Schůdnou cestu poznání nám ukazuje nejstarší listina. 1.července 1340 prodal tepelský klášter Jindřichovice dle feudálního práva Petru Plickovi, zvanému z Nejdku,o čemž svědčili dva občané Hroznětína.Podívejme se na tyto osoby.Plickové měli své rodové sídlo ve Vranově,zvané Plickenstein,zřízené okolo 1300,v polovině 14.stol. bylo zničeno.V blízkosti ležely cínové doly Krásno n./Teplou,Čistá.Plick znal hornictví,rozvíjel cínařství v Nejdku a koupí Jindřichovic se chtěl připojit k těžbě stříbra a olova na Horském potoce,zmiňované již 1314. Na jiných místech ukazují,že v listině z 1340 jsou prvně jmenována pole,zde chybí,jsou myšleny jen honitby,doly,louky,pastviny a lesy.Na odvody klášteru se při novém zakládání dolů nezapomínalo.Ve vzniku pak převážila hornická založení nad zemědělskými.V následujícím roce byl Heřmanov založen jako zemědělský,jak zůstal dodnes. Naše Jindřichovice nebyly klášterem odkoupeny zpět,ležely na hranicích.Karel IV. Převzal klášterní majetek na zemské hranici pro korunu.Viz r.1368 v lubském okrese! V privilegii komorního města Sokolov z 28.8.1397 se nachází význačný údaj: Jmenovitě si přejeme,aby hory Jindřichovice a Lomnice se svým příslušenstvím osazeny byly jak dříve od pánů a našeho otce blahé paměti.... Odtud také přidělení duchovního do Lomnice.Když obdrželi Šlikové od krále 1434 Loketsko do zástavy,zůstaly Jindřichovice s pohraničními lesy Sokolovu až do nové šlikovské linie,kdy asi 1525 Viktorín Šlik učinil z Jindřichovic rodinné sídlo a místu udělil 1537 (28.10.) privilegium.

Urbář č.48 archivu tepelského kláštera (nejstarší listina o Jindřichovicích)
(z latiny laskavě přeložil Miroslav Herold,SJ)

Ať je známo všem ke kterým se tato listina dostává,že já,Petr řečený Plick z Nejdku jsem za souhlasu a přispění všech pánů pana Benedy opata a celého konventu tepelského kláštera koupil jednu ves ležící na jejich statcích nazvanou Jindřichovice (Heinrichsgrune) právem pozemkovým se všemi právy náležitými,honitbami,horami cínovými,lukami,pastvinami,lesy a ostatními užítky k téže vsi přináležejícími za 32 kop grošů pražských od důstojných mužů Konráda a Jana bratří,řečených Štumpfů z Hroznětína s tím,že naši dědici a následovníci budou vlastnit tatáž práva která oni vlastnili,z čehož já dědici a moji následovníci jsme zavázáni k úroku 50 grošů pražských zmíněným našim pánům a kostelu na svátek sv.Martina,že jej budeme platit každoročně za takové podmínky,že totiž moji páni dříve jmenovaní mají plnou moc zmíněnou ves zpět koupiti ode mne nebo mých dědiců a následníků za takové peníze,za jaké jsem já koupil,kdyby se jim to líbilo nebo příhodným zdálo.O této zpětné koupí nechť se soudí,že jí není překážkou nic ze strany mé i mých dědiců a nástupců jakož i kohokoli.Mimoto jestliže se dalším zvelebením hornictví na majetcích zmíněné obce nová ruda nalezne,musíme ji za svou míti jako od pana opata nebo následovníků jeho danou přičemž učiníme zadost jim i tak často zmíněnému kostelu ve všech právech,jako by u dalších nalezišť horních na těchto statcích zvyklé bylo.Svědkové: pan Přibyslav rytíř řečený de Tscheder, jakož i Albert Plick řečený Tosso de Nouaraluna (? z Nové Role)- Dáno L.P.1340 v oktávě blahoslaveného Jana Křtitele.

Jindřichovice pod svými pány

Zdá se,že Viktorín Šlik přijal Jindřichovice za své sídlo již za života svého otce.Zpráva z privilegia z r.1518 o tom v souvislosti svědčila.Jeho otec Mikuláš III. Zamřel na Sokolově

1522,tehdy musel být Viktorín již ženatý,neboť druhý syn Abundus žil jistě již 1524,od r.1525 jsou doklady o pánech v Jindřichovicích uloženy v chebském archivu.Když r.1527 zemřel v Itálii starší Viktorínův bratr Kryštof,došlo k novému dělení dědictví.Za jeho života se odehrála nešťastná šmalkaldská válka 1547.Jeho bratr Wolf na Sokolově se na ní nepodílel,totéž můžeme předpokládat i o jindřichovickém pánovi.Viktorín zemřel 1556,téhož roku po něm jeho bratr Wolf,ve Wolfově závěti,neboť byl bezdětný,jsou jako dědici stanoveni Viktorínovi synové Mikuláš IV. na Krásné Lípě a Abundus v Jindřichovicích.Oba potvrdili k 30.12.1556 privilegia města Jindřichovic.Synové Mikuláše IV.,Viktorín II. A Mikuláš V. potvrdili k 15.6.1584,každý pro poloviční díl trhu v Jindřichovicích,stará privilegia. (Odtud dělení městečka na „Horní“ a „Dolní“.)Na Jindřichovicích však seděl strýc Abundus,který 1589 zemřel.Za nezletilé synovce vládla čínorodá manželka zemřelého Abunda,Anežka Šliková,rozená z Lípy.Městské privilegium je jí potvrzeno 1591.Po jejím úmrtí okolo 1610 podědil třetí bratr Viktorína II. A Mikuláše V. jménem Jáchym podíl dcery Abunda jménem Anna,provdaná Slavatová,panství Jindřichovice a potvrdil 13.7.1612 privilegium města.Pro účast na stavovském povstání 1618-1620 mu byl dědičný statek ponechán na doživotí jako léno,nástupnickým čekatelem na toto léno byl stanoven Otto z Nostic a na Seifersdorfu a Heidersdorfu.Jáchym Šlik odstoupil již 22.10.1627 Nosticovi pro jisté závazky panství Jindřichovice a jako evangelík odešel do ciziny.Otto z Nostic zakoupil již 1622 panství Sokolov,nyin byla po stoletém rozdělení obě panství sjednocena v jedněch rukou.Otto z Nostic potvrdil 4.7.1630 městské privilegium,zemřel však již koncem roku.Neboť zůstal bez potomků,dědil jeho synovec Jan Hartwig svobodný pán z Nostic panství sokolovsko-jindřichovické,potvrzení privilegia nese datum 10.4.1631.Jemu vděčí Jindřichovice za nový kostel,nový zámek Krásná Lípa za povýšení na tržní místo.Za služby císaři a státu byl povýšen do hraběcího stavu.Zemřel 1683,jeho syn Antonín Jan potvrdil 12.9.1683 městské privilegium.Representace jako císařského vyslance na švédském dvoře ho přiměla k prodeji dědičných statků,mezi nimi též Kraslic, které koupil jeho otec 1666.Zemřel bezdětný ve vysokém věku 29.10.1736.Jeho statky převzal dědictvím synovec František Václav z Nostic – Rhineku.Do tohoto času spadají tři slezské války proti Prusku.Jeho syn František Antonín převzal otcovské statky 1765,jeho činnost spadá též do těchto pohnutých dob.S císařským povolením z r.1781 zřídil v Praze první německé divadlo.Zemřel 29.9.1794,jeho syn Bedřich Jan obdržel vedle dalších majetků panství Sokolov,Jindřichovice a Kraslice.Jeho syn Robert držel jako nezletilý otcovské statky pouze od 9.4.1819 do 1.12. 1820,jeho mladší bratr Ervín byl teprve čtrnáctiletý.Poručnictví měl strýc Jan,říšský hrabě z Nostic – Rhineku,později Jan Prokop Hartmann,hrabě z Klarsteinu.Po absolvování studia práv převzal bratrovo dědictví.Za něho došlo k povznesení podnikání,nastaly nové časy.Jeho syn Bedřich zemřel již 12.6.1866,otec jej přežil o šest let. Když hrabě Ervín 1872 zemřel,byl jeho následníkem teprve devítiletý vnuk stejného jména.Za něho nastoupla až do zletilosti jeho matka.Po převzetí rodinného majetku zaznamenaly velkolepé vzepjetí železárn v Rotavě,též jako hlavní akcionář pozdější a.s. se těšily zvláštní podpoře.Nešťastný výsledek světové války přinášel jemu i majetku těžké následky,musel zažít také pozastavení železáren.3.11.1931 zemřel ve Vídni a byl pak pohřben do rodinné hrobky v Sokolově.Jeho syn Bedřich je od té doby majitelem panství Sokolov a Jindřichovice.

Diplom městských práv hraběte Viktorína Šlika
z 28.září 1537 (str.17 – 19)

My Viktorín Šlik hrabě z Bassana,pán na Holíči,Lokti a Jindřichovicích vyznávám před všechněmi našimi dědici,majetníky a příštími vlastníky panství jindřichovického kterýmž tento náš veřejný přípis náleží neb čten bude.Tímto ve snaze o zabezpečení naší milé rady a celého našeho tržního místa Jindřichovic pro všechen čas se starostlivou pečlivostí a snahou jak patrně a vidno.....

Přísaha starosty

Já N. dosvědčuji a stvrzuji tímto před Bohem a jeho samým blahoslaveným evahgeliem,urozené paní,paní Anezka Šliková,vdova,naše milostivá dědičná paní, též veškeré městské a soudní moci této obce a trhového města Jindřichovic,chtěje věren a pravdiv býti,Jí se vsí zbožností čestně ve veškerých potřebách hotov postarati,raditi,pomáhati,nad všemi řemesly bdíti a zvláště nad řezníky,pekaři,jejich míru a váhu pilně shlédati,škod uvarovati,na všechny příjmy tržní dbáti by tyto rozmnoženy byly a nikoli umenšeny,to zcela pilně v patrnosti míti jak co nejlépe umím a dovedu.Co tkne se těla,žití,cti či statků nechť nikdo není ušetřen pro přátelství neb nepřítelství neb pro dar či obdarování.Též co v radě neb soudě se zjedná a ustanoví bude mnou a dědici mými taktéž uchováno a právoplatně za správné vzato věrně a bez nebezpečenství,k čemuž ať Bůh pomáhá a jeho svaté evangelium.

Lazebnický poplatek tržní v Jindřichovicích (1591) – str.21

Deputát neboli příjem pasáků (1578) – str.22

Masných krámů se týkající (1611) – str. 22

Proces,jak soudu pozdvihnouti (1580) – str.22

Kostel v Jindřichovicích

Ze znění listiny z 1.řervence 1340 můžeme usuzovat na existenci kostela nebo přinejmenším kaple v Jindřichovicích.V listině stojí: „ Nechť naši dědicové a nástupci (Plick) v majetku usedlí týmiž právy,jimiž oni (klášterní bratři v Teplé) toto vlastní,k čemuž já,moji dědicové a nástupci 50 grošů úroku oněm pánům a kostelu o Martinu každoročně platit se zavazujeme.“ Lze předpokládat,že klášterní bratři z Teplé nevykonávali pouze patronát,ale i duchovní péči,pokud důkaz neplatí kostelu v Nejdku,který je však označen jako farní až teprve r.1384.Jindřichovice náleží od poloviny 14.století k Sokolovu, 1434 spolu s celým loketským krajem jako zástava Šlikům (listina jako doklad u Mich.Pelletera dokazující z Opisu města Ölsnitz z 1497 je pozdějším falsifikátem,proto nebylo potvrzeno Ferdinandem I. toto r.1538.Dr.R.Schreiber „ Der Elbogner Kreis und seine Enklaven nach dem 30jährigen Kriege.“ Str.39).Následujícího roku obdrželi Kašpar a Matyáš Šlikové darem statek Sokolov,osud okrsku Jindřichovic zůstal na 200 let v rukou hrabat Šliků a po jejich odchodu je 1627 následovali hrabata Nosticové.

Jindřichovice nejsou k roku 1384 uváděny v seznamu papežských desátků – stejně jako Kraslice – jako farnost,proti tomu jsou v těchto starobylých časech uváděny Tatrovice (1352,1384,1417) a především prastará farnost Lomnice (Lanz,Lampts) jako sídlo duchovní správa.Patronát ke kostelu v Lomnici měli hrabata z Hartenberka,za časů Šliků byly Jindřichovice pod duchovní správou Lomnice.

Ještě před nástupem Luterova učení nás o tom ubezpečuje šlikovský urbář z r.1523,když označuje farníka Petera Schindlera z Jindřichovic jako poddaného lomnického faráře.Několik let po ustavení tohoto urbáře (cca 1527 obdržely Jindřichovice,po dělení šlikovského dědictví,vlastního pána Viktorína Šlika,který 1537 propůjčil obyvatelům privilegium městských práv.)Jako jisté znaky města platil kostel,fara a škola.K r.1537 ještě nenalzáme v Jindřichovicích duchovního.To nám tehdejší církevní poměry dluží.Šlikové podporovali na svých panstvích Luterovo učení,přesto byla až do r.1546 lomnická fara obsazena katolickým farářem,ale i zde pronikalo evangelické učení,neboť poslední katolický farář v Lomnici – Jodocus Tost – byl zároveň arciděkanem žateckého kraje,jsa v poslední době nemocen,žádal u pražských administrátorů o výpomoc,ale pro nedostatek katolických kněží úlevu nedostal.V Sokolově získávalo Luterovo učení pevnou půdu již od r.1523 díky podpoře Wolfa Šlika,

přistěhovalectví evangelických horníků do tehdy vzkvétajících hornických měst přinášelo rozšiřování Luterova učení, takže uprostřed 16. stol. byl získán pro nové učení celý kraj. Také panství Kraslice se Sněžnou a Krásnou bylo v majetku Jeronýma Šlika. V tamní městské a soudní knize z r. 1552 sv. 3 jsem našel jméno jindřichovického evangelického faráře jako svědka Paulu Fischbachovi (dříve Loučná) v přítomnosti důstojného faráře Lucase Cardinalise na Jindřichovicích, anno 1563, 15. 12. Lze předpokládat, že Lucas Cardinalis byl jako farář v Jindřichovicích již delší čas, neboť Pavel Fischbach 8. 12. 1555 koupil v Kraslicích dům, dvůr, pole, louku za 134 zl. od Adama a Albrechta Beckena a farář potvrzuje, že Fischbach je již delší dobu pánův poddaný. Nejstarší jindřichovická křestní matrika začíná 10. června 1582. Při křtu syna hejtmána Philippa Jakoba z Krásné Lípy jsou uvedeni následující kmotrové: Hans Dost z Erlebachu, Samuel Müller, předák z Oloví a jeho žena, hrabě Mikuláš (Niklas) Šlik a Christina – Johanna Bayera – farářova žena. Zdá se, že Johann Bayer založil na jaře zmíněnou matriku (podle stejného jména). Narodil se v Sokolově, studoval s podporou tamních radních, ucházel se koncem roku 1573 o kaplanské místo v Sokolově, které však bylo jinak obsazeno a nacházíme jej 1577 jako faráře v Nové Rolavě. Opakovaně jej nacházíme, jeho ženu, také dceru a syna Marcuse jako kmotry v této matrice. Se školmistrem Jakobem Sieghartem měl spor o školní polnost, ten byl vrchností 17. 4. 1592 rozhodnut ve prospěch školmistra, „neboť před asi 50 léty školmistrovi políčko od farní polnosti pro lepší ouživnost dáno bylo..... s konečností řečeno ke škole deputátem přiřčeno, a nechť to tak už při tom zvostává.“

15. 2. 1596 zapřísahá se paní farářka o svém velmi svévolném a neposlušném synu Marcusovi na příkaz svého pána u úrasu, kterýž ho pro svou slabost (nemoc) sám vychovává a trestati nemůže.

1. 3. 1597 pan Clement – starý farář z Nejdku – pro našeho faráře nemohoucnost kázal, úřad držel, kopuloval a manželství sezdával. Dále 28. 7. 1599 in acce presentate pastore. V jedné žalobě z 23. 1. 1602 proti jednomu oráči je při prvním projednávání Bayer ještě živ, při falším projednávání žaluje farářova žena, že „její pán důst.“ Pole při svatbě dceřině zastavil. 11. 6. 1603 u příležitosti svatební úmluvy „v přítomnosti pana faráře Clemense Rasche“, který je možná zmíněným pastorem z Nejdku. Klemens Rasch patrně působil jako pastor do r. 1618. 20. 9. 1620 nacházím v protokolu rady zápis „že urozený pan hrabě Šlik od Clementa Rasche zanechané vdovy pole za 73 zl. dále odkoupil.... neb však ona peněz právě nepotřebovala, bylo to na pět procent zainteresováno.“ Při pozůstalosti vdovy – 7. 7. 1624 vystupují jako její dlužníci zemský sudí Niklas Globner na Krásné Lípě a paní Perglerka na Lítově. Nedoplatky věnovala zemřelá „na studie některých“. Na výpomoc nemocnému Kl. Raschovi nacházíme již 19. 3. 1615 v Jindřichovicích Johanna Kretschmera, který se 1623 v Jindřichovicích oženil. Již příštího roku byli císařem patentem z 18. května 1624 evangeličtí duchovní vyhnáni. Joh. Kretschmer obdržel však r. 1628 místo v Kraslicích jako druhý duchovní. Dle listiny z 15. 4. 1624 odkázala urozená paní Slavatová 30 zlatých kostelu. Do r. 1627 bylo provozováno učitelské místo. 25. 4. 1627 je poznamenáno: „dosavadní školmistr pokřtěn jest.“ Důležitý reformační patent vyšel 31. července 1627. Téhož roku – 1627 – je zaznamenán první katolický farář, P. Jakob Tendner, který se zde dlouho nezdržel. Kostel byl povýšen na farní a přiřazen k farám v Přebuzi, Tatrovicích, Chodově a Nové Roli. Ty byly katolickými knězi, kterých byl nedostatek, neobsazené. Přesto teprve 1630 se nechává hejtmán Joh. Moller (von Molsdorf – jeho bratr významně podporoval emigranty na saském dvoře) pokřtít, přičemž je ještě 16. 4. 1629 se svou mladou ženou jmenován jako kmotr při jednom evangelickém křtu.

Od 8. 1. 1628 – 21. 5. 1636 vede školmistr Joh. Brandner úřední akty podle evangelického ritu. Teprve 21. 5. 1636 nachází se jako kmotr pan páter Better Scharnberger, farář zde usedlý dle farní kroniky však od r. 1635. Dle záznamů v matrice pro r. 1637 a 1638 se domnívám, že tyto úřední akty byly evangelické a sice pro množství kmotrů a pro jejich jména. K roku 1638

upozorňuje pozdější farní kronika, že farnost byla opětovně shlédnuta protestantským pastorem jménem Stephan Verbezius. O roku 1639 nenacházíme žádné zápisy.

1640 tyto osoby byly od H. Mag. a faráře z Lomnice oddány.

1641 jest děcko v Milířích pohřbeno, sezdání 1641 13. 10. panem Mag. Michaellem Krantzweinem (měl se jmenovat Trautwein, kat. farář v Lomnici 1630-1657), farářem na Lomnici copp. a oddávající . Pak ještě 20. a 27. října 1641, 23. 11. „ od p. N. N. z Nejdka“. V těchto bezútesných dobách se dostávají z Chebu dva jezuitští misionáři: Paulus Khoweindl a Georg Lilienblat.

2.3.1642 oddával Khoweindl jisté páry.

12.7.1643 nechává pan Christian Hutschenreuter z Horní Rotavy křtít dceru, „Joh. Jutzem, t.č. písařem panství Lipnice, písařem jindřichovickým a Katharinou pana Barth. Kolba hormistra provdanou paní z Přebuze vedle dvou paní z Jindřichovic jako kmotři zaznamenáni jsou.“ Ti jsou jisté ještě evangeliky.

10.1.1643 je Khoweindlem naopak Hans Ulsperger s Marií Pleierovou oddán v Sokolově.

1643 oddává 11. 10. lomnický farář, 1. 11. Thitmann Blank, farář v Jindřichovicích.

1644 3. 10. kmotři: Georg Ziegner při mistrově dceři ze sklárny a Bärtel z Rolavy. Jsou to evangelíci. 4. 5. oddává katolický farář Joh. Leopold Hoffmann 10 párů, je prvním instalovaným farářem v Jindřichovicích. V Jindřichovicích převládla protireformace, obyvatelstvo se vracelo postupně ke katolické víře. Ještě 15. 1. 1645 byl Hoffmann při pohřbu napaden posměšnou přezdívkou „ Pfaff= knězour“. Ještě 1704 byli uvedeni dva rotované ve „Status animarum“ jako katolíci. V horách zůstali obyvatelé Ptačího – Rolavy až do 1676 věrní evangelickému učení, teprve misionář P. Daniel Ig. Mayer von Mayern – pozdější pražský arcibiskup – vrátil v letech 1676 – 1684 odpůrce do katolické víry – nikoli násilím, ale po dobrém. Také v Kraslicích bylo 1652 pouze 12 katolíků a ti byli odjinud, teprve 1681 nový majitel panství, Hans Hartwig hrabě Nostic – Rhinek obrátil zbytek evangelického obyvatelstva tím, že jim nechal odepsat daňové dluhy, pokud nechali své děti vyučovat katolickému náboženství a posílali je pilně do kostela. V Jindřichovicích byl starý kostelík r. 1658 zcela sešlý. Stál se na místě, kde jsou dnes dvě zahrádky před školní budovou. Místo umístění oltáře dodnes označuje železný kříž. Nynější kostel sv. Martina, biskupa v Tours ve Francii, je o 12 sáhů severněji oproti původnímu z r. 1658 a byl zřízen pod patronací vrchnosti, tj. hraběte Hanse Hartwiga Nostice – Rhineka. Okolní přífašené vsi obstarávaly dopravu stavebního materiálu, vrchnost jej platila a také řemeslníky. Věž byla velmi vysoká – s 2 lucernami – a pokrytá břidlicí. V r. 1790 se zřítla značná část hlavní severní zdi a nákladem 800 zl. Byla v příštím roce v září znovu postavena. Čtyři opěrné pilíře proti silnici trvale od té doby podpírají severní zeď. Také vnitřní strop byl opatřen novým pěkným taflováním a celá budova vně i uvnitř zrenovována. Z dobrovolných příspěvků farníků byl r. 1797 pořízen hlavní oltář a 1801 kazatelna od jindřichovického Josefa Sättlera nově a moderně vyzdobena. Již následujícího roku 13. června 1802 v 11 hod. v noci udeřil blesk do věže a zapálil. Všechny tři oltáře, kazatelna, mnoho ornátů, značná část varhan a dalších nástrojů, věž se dvěma zvony, městské hodiny se dvěma zvonci, to vše zničily plameny. Zůstaly stát pouze čtyři hlavní zdi a sakristie pod věží. Patron, hrabě Bedřich Nostic – Rhinek, nechal na svůj náklad 14.991 zl. 31 kr. v bankocetlích kostel znovu vybudovat během 5 měsíců a slavnostní bohoslužba se opět konala 11. listopadu. Byly zprovozněny varhany s 12 registry a basy. Dva boční oltáře, bolestné Matky Boží a sv. Jana Nepomuckého, zachráněné při požáru, byly obnoveny, ostatní zůstalo bez výzdoby. Obraz na hlavním oltáři – sv. Martin – byl namalován sokolovským akadem malířem Antontm Glaslem. Střecha byla pokryta dvojitým šindelem. Věž byla zřetelně snížena – s 1 lucernou – a kupole zakryta dvakrát cínovým plechem. Věžní hodiny nesou na polední straně letopočet 1803, věž je cca 50 m vysoká a byla již tehdy opatřena hromosvodem. Roztavené zvony musely býti přelity. Větší zvon nesl vyobrazení sv. Martina a hraběcí nosticový erb a na okraji byl opatřen nápisem „ Christoph di

Valle fudit me Egrae 1803“, menší zvon byl puklý a díky darům, zvláště od Wenzela Pleiera z Hájů č.p. 38, byl 1821 přelit. Nese vyobrazení sv. Josefa a sv. Barbory a nápis „ Christoph di Valle fudit me Egrae 1821“, pod tím „ Bože ochraň město a zemi od válek, krup, moru a požáru.“ Tzv. zvon pro pozdvihování ve vížce na střeše nechali na svůj náklad po požáru přelit hraběcí nosticovský fořt Franz Rümmler s manželkou roz. Susannou Pöschlovou, neboť i tento zvon byl puklý. Ve světové válce byly při sběru kovů tyto zvony odvezeny. Dva velké zvony byly po válce zakoupeny znovu. Hřbitov okolo kostela by 1669 prodloužen k silnici a po cís. Nařízení 1789 musel býti přeložen. Rychle byla zakoupena loučka na severní straně náležející panské hospodě a rozšiřující pohřebiště. Nakonec byl 1842 založen nynější hřbitov a starý zrušen. Evangelický hřbitov byl vedle katolického založen 1922. V prvním kostele se nacházela též panská hrobka hrabat Šliků, ta byla při zřizování nového kostela prozatímne opuštěna. Při zřizování školní budovy – na místě té nynější – byly náhrobky Abunduse Šlika a jeho manželky Agnes odstraněny a umístěny na hřbitov na stěnu farní kůlny, pozůstatky byly přemístěny v roce 1800. Abundus Šlik, hrabě von Passaun (Bassano) a von Weiskirchen, tajný rada a.c.k. vrchní lovčí zemřel 1589 ve věku 65 let, jeho třetí manželka Agnes, roz. Hraběnka z Lípy zemřela 1610. Oba náhrobníky byly opatřeny vyobrazeními v životní velikosti. Za rodinnou hrobku sloužila jeskyně později používaná jako kostnice. (Ve šlikovské hrobce byla též pohřbena se svým dítětem Kath von Globen roz. Von Thulln zemřelá 14.7.1598 ve svých 26 letech.) Hrobka sama byla přeměněna ve sklep školní budovy. Okolo kostela se nachází pohřebiště, které muselo býti několikrát rozšířeno. Cís. nařízením musely být hřbitovy okolo kostelů od 1789 ze sanitárních důvodů rušeny a překládány. V tomto čase získalo panstvo místo, na němž nyní stojí pomník padlým, hřbitov byl o tuto plochu rozšířen a přeložení odloženo. Teprve r. 1842 nastupuje zřízení nynějšího hřbitova. Na jižní straně věže je vsazen náhrobník Christoha Hutschenreutera a jeho manželky Rosiny, roz Pöschl. Christ. H. vlastnil v Rotavě hamr, v Jindřichovicích starobylý dům č.p. 11. Žena byla dcerou panského hejtmána Pöschla, zemřela 17.4.1705 v 72 letech, on sám 25.2.1707 ve stáří 79 let. Pozůstatky paní Rosiny H. odpočívají v kostele u oltáře bolestné Matky Boží.

Oprava kostela r.1895

Pořízení 2 nových oltářních obrazů pro boční oltáře z křesťanské akademie v Praze za částku 412 zl. Dárci byli paní Emilie Rölz v Jindřichovicích a rodina Baumannova z Jindřichovic. Pořízení nových kostelních oken, největší díl nákladů pokryla hraběcí rodina z Jindřichovic (400 zl. od patronátního pána Erweina Nostice), zbytek doplněn sbírkou. Továrník Adolf Lösl z Vídně, jindřichovický rodák, daroval levé kostelní okno (evangelijní strana) za 680 zl. a to na epištolní straně darovala městská obec Jindřichovice, vyrobeno v Tyrolích v Innsbruku. Celkový náklad 1600 zl. Vymalování kostela obstaral malíř Becker z Chebu za obnos 800 zl. Na toto vydání přispěly jednotlivé přífařené obce. Z velkých dobrodinců jmenujme P. Edmunda Langeru, zámeckého archiváře v Děčíně, svého času kaplana v Jindřichovicích, daroval 200 zl. Nový lustr byl pořízen 1897. Různé zednické opravy stěn kostela obstaral patronátní úřad za obnos 1150zl. v r. 1895. Vnější oprava kostela byla pořízena patronátním úřadem v r. 1899 za 3780 K 86h.

Fara

Nynější obydlí současného faráře nesloužilo původně těmto účelům. Lidové podání praví, že v těchto místech bydlil „ zelený myslivec“ po kterém má místo své jméno. Domnívám se, že v těchto místech byl spíše dvorec dřívějšího stavebníka kostela náležející farnosti Lomnice. Jindřichovice po vyzdvižení na město obdržely samostatnou faru, byly jí vyměřeny farní pozemky ve výměře cca 12 jiter. Jako obydlí evangelického faráře je označován nynější dům

č.p.115, ten okolo r.1600 náležel vdově Glierové. Po její smrti nabyla vrchnost tento dům s pozemkem a inventářem dle zanesení v gruntovní knize z 6.6.1600 za 515 zl. Teprve tehdy se mohl po zprostředkování vrchností pastor nastěhovat do tohoto domu a po nové výstavbě kostela 1658 byla nynější fara přidělena katolickému faráři.Příchod ke kostelu přes hřbitov tím byl usnadněn. Fara neměla původně patro,jenom přízemí, neboť však farní místnost, která jinak byla po pravici u vchodu měla „ pro svou ouzkostrannost komína k náležitému čištění nezpůsobitelného a tím oheň způsoben,načež dvě dolní místnosti zrušeny a patro hrázděné pořízeno a jako takové za farní obydlí sloužilo,jako až dosud (1825)“. Od té doby se fara téměř nezměnila. Poslední tři faráři již neobhospodařovali sami pozemky náležící k faře,nýbrž je pronajímali místním.Velká školní zahrada náleží faře,velké pole při hlavní silnici bylo prodáno ke stavebním účelům,stojí tam 3 obytné domy. „ Příjmy jindřichovické farnosti sestávaly vedle církevního poplatku z desátků jindřichovických poplužních dvorů, z každých třiceti snopů jeden snop, z vesnice Mezihorské 4 strychy obilí plné míry,dále měla farnost užívací právo k 15 strychům polí,8 dní práce na lukách a farní rybník, rybolov v Horském potoce a nakonec dostával farář ročně várku piva,od vrchnosti potřebné dřevo z lesa (bez dopravy).Vedle faráře byl ještě do r.1753 jeden kaplan,od toho roku dva kaplani.

Zámek v Jindřichovicích

Šlikové si zvolili za své sídlo na Sokolovsku a Loketsku při převzetí zástavního práva.Na rozdíl od nižší šlechty se soustředili na lov.Zvláště naše okolí bylo bohaté na vysokou zvěř a proto tu hrabata v době lovu často dlela.Ústní podání nás informuje o dřevěném zámku 3 až 400 m východně od zámku nynějšího.Jeho zničení se spojuje s loupežníky z Chlumu sv. Máří. Jakmile si Šlikové zvolili Jindřichovice za své sídlo, tedy po r.1520,postavili si jistě pevný zámek za přibyték, ten byl v r.1672 již sešlý a na jeho místě zřízen nový v podobě,jakou vidíme dnes. Pro množství rodinných příslušníků šlikovského domu již nedostačoval,proto prvorozený syn hraběte Viktorína Mikuláš sídlil v Krásné Lípě. Hrabata Nosticové navštěvovali Jindřichovice jen v době lovu a zdržovali se většinou se svými rodinami v létě v Sokolově. Později,1769, zvolili místem odpočinku lovecký zámeček Favorit. Zámek v Jindřichovicích obklopovaly poplužní dvory stejně jako dnes.Nádvoří bylo 1835 uzavřeno zámeckým pivovarem.Rozsáhlé zámecké sklepy měly široké vchody, vnitřku pivních sklepů se dosáhlo bez schodů.Dnes se tu uskladňují brambory. V přední budově byla dříve kaple – dnes je tu ještě vížka bez zvonu – 1802 se tu sloužily bohoslužby po dobu novostavby kostela.V 1836-40 byl zámek renovován pod vedením pražského architekta Filause. Báně na nárožních věžích zmizely, místo hladkých stran čtyřhranné střechy byly vztyčeny stupňovité štíty a k pokrytí použito silných žulových desek. Po válce se rodina Nosticů na zámku usídlila trvale.Kanceláře, dříve umístěné v zámku,přestěhovány do panského domu č.p.156 a úřad sám do zámku v Sokolově. Ze zámku se naskýtá nádherný výhled na hory.Pro veřejnou dopravu je přístup k zámku uzavřen. Park okolo zámku je rovněž nepřístupný,to však nevádí,neboť několik minut od zámku se nachází přístupná 360 ha velká obora.Lovecký zámeček,původně „Mesideés“, později „Favorit“ zvaný byl 1899 stržen a nově vystaven.Pod ním se nacházející stáje jsou nyní prázdné.Vstup do obory je povolen denně o návštěvních hodinách.

Radnice

Jindřichovice byly nadána městskými pávy 1518 Niklasem (Mikulášem) Šlikem a od toho roku též vedou své knihy.Před více než 30 lety jsem v Kraslicích na úřadě v inventáři odevzdaných gruntovních knih z června 1850 viděl,že zažloutlá městská kniha z r.1518 byla odevzdána přímo do zemského archivu.Dr. Kirchberger předal záznamy,bohužel jen 4-5 ve

formě seznamu, též farář Wildfeuer připomíná tuto gruntovní knihu. Dotaz do zemského archivu je dosud negativní. První radnice stála dle zápisu v této knize na místě dnešního hostince „Wilder Mann (divý muž)“. V roce 1564 prodal starosta a rada tuto radnici měšťanu Hansovi Math. Pöschlovi jako „svobodný statek.“ Téhož roku na rozkaz uroz. Pána Balthasara Schintlera prodal svůj dům městu jako radnici. Stál na místě dnešní radnice. V letech nouze 1815 a 1816 byla nynější radnice nákladem na mzdy 10.296 zl. 58 kr. víd. měny nově zřízena. Měšťané prováděli řemeslné a pomocné práce, stavební dříví poskytl městský les. Budova obdržela patro a taškovou střechu. Štítu vévodí městský znak. V přízemí je v přístěnku městská váha, dále výčep s několika místnostmi. V 1. patře radní kancelář s městským archivem a velkou místností používanou jako taneční sál. Na východní straně byla 1822 nově zaklenuta koňská maštal krytá břidlicovou střechou, náklad 3799 zl. 55 kr. víd.m. Nad tím byt městského soudního sluhy a dočasný byt c.k. tabákového nákladního. R. 1827 postaven domek pro hasičský vůz. Hasičská stříkačka pořízena v Chebu 1825 od Chr. di Valle a stála město 1700 zl. víd.m. V současnosti je městská kancelář ve středu nástavby se vchodem z uličky a výhledem na ulici. V dřívější městské kanceláři proti domu č. 13 je poštovní úřad. Radnice je v dobrém stavebním stavu. Výčep je pronajat jako za starých časů.

Vodní právo

Jak se to s využitím vody má, bude tuto následovně. Nejprve jest zavodněna Horní Školní louka a Volská louka a to 10 dnů před a po Walburžině dni, následně nechť zavodňuje Christl Schindler v pondělí, úterý a ve středu, následně Hans Kesler zavodňuje ve čtvrtek a v pátek, Zacher Schroll může v sobotu a v neděli zavodňovati. Z toho každý ročně úrok radě odvede jak následuje nechť se vidí 4 b.gr. Christl Schindler, 2 b.gr. Hans Kesler, 2 b.gr. Zacher Schroll, a když by některý dne svého nedržel a jinému jej napadl, může mu rada trest půl tolaru udělit. Georg Gareis má vody půl, má v délce jednoho roku 6 b.gr. radě úrok dáti. Co se dolní vody týče, nedáváme naší urozené vrchnosti žádného pořádku, ale ostatní vodu mohou Hans Kesler a Zacher Schroll v osmi dnech od ostatních míti a každý z nich za rok 1 b.gr. úroku dá. Kdož by jinému zadržel, toho tolar pokuty neprodleně radě propadne. Školní louka ležela v místě, kde se nyní konají dobytčí trhy. Keslerové jsou Sättlerové, kteří se se Schrolli podíleli na dlužním podnikání.

Pivovar

Pivovar je zmíněn již v městském privilegiu. Tzv. pivní válka mezi šlechtou a měšťany byla ukončena václavskou dohodou 1517 (úterý po sv. Václavu) v neprospěch měšťanů. Pivovarnictví patřilo k výnosnému podnikání měst a jejich výsadním právům. Jakožto tržní místo měli jindřichovičtí právo várečné již dříve. Vrchnost držela právo vařit pivo pro svou vlastní potřebu od r. 1537. Privilegium bylo potvrzováno beze změny 1556, 1584, 1589, 1612. 1616 ustanovil Jáchym Šlik měšťanům poplatek z každé várky 1 zl. a 3 měřice mláta. Kvůli vodě pro pivovar vznikl spor mezi sládkem Hansem Spinnlerem a Hansem Schmiedelem, ten byl urovnán výnosem Abunduse Šlika 21.10.1557. Třicetiletá válka přinesla městu mnohé pohromy. Nová vrchnost potvrdila privilegia 1631, 1683. Po posledním potvrzení museli měšťané přestat s čepováním piva ve vsích, na oplátku jim byl odpuštěn poplatek zlatáku z jedné várky. Za to obdržely plnou městskou správu, které pozbyli až 1790. V městské knize vedené od r. 1591 je 30.12. 1725 záznam o výsledku bývalého komorníka Sigismunda Pöschla ve věci „ radničního pivovaru“. Pöschl oznamuje, že bylo vařeno po celou dobu, avšak z předložených městských účtů vyplývá, že to není pravda. Šlo patrně o pití pro radní. Vrchnost vařila dle „ berní ruly“ 10 čtyřvěderních sudů, stejně tak měšťané. Později, jak přibývalo obyvatel, vařila vrchnost 19 sudů, měšťané 13. Slad vařili měšťané v panské

sladovně (nyní hostinec Langhammer) proti poplatku 6 zl.13 kr.víd.m., panskému sládkovi museli zaplatit za várku 10 zl.víd.m. V r.1776 bylo prostřednictvím cis. výnosu přikázáno,aby byly pronajímány všechny měšťanské obecní reality.Měšťané se tomu zpěchovali a chtěli dále pokračovat ve vaření. Žádosti k hraběti a na krajský úřad byly neúspěšné .Pivovvar byl 1777 pronajat.Pro upotřebení pachtovného došlo mezi měšťany a vrchností jakožto nájemcem k rozporu. Měšťané požadovali peníze na ruku,700 – 900 zl. ročně, vrchnost vkládala obnos do budování a zařízení pivovaru.Roku 1868 zakoupil Joh. Kirchberger,pravovárečný měšťan Jindřichovic,všechna pravovárečná práva měšťanů a provozoval pivovar až do své smrti.V této době pominul nucený odběr piva. Pro nejednotnost měšťanů si zřídila vrchnost vlastní pivovar na zámeckém dvoře 1835.Jeho prvním mistrem byl Wessely, jehož následovník poslední ředitel zemřel za války ve vysokém stáří.

Po smrti zmíněného Kirchbergera získal pivovar bývalý cínařský mistr z Rotavy.Vrchnost, jakmile nucený odběr piva úředně pominul,svůj pivovar zrušila.Panský pivovarský mistr Dörfler, rodák z Krajkové,se oženil s Baumannovou dcerou a převzal pivovar,když se levně nabízelo zařízení zámeckého pivovaru.Dörfler zemřel bezdětný, jeho sourozenci po něm dědili značné jmění.Dörflerův synovec,pan Anton Fischer,se vyučil pivovarnictví a byl několik let zaměstnán ve strýcově pivovaru.Převzal pivovar se všemi vedlejšími majetky a vedl provoz i několik let po válce.Ve 20.letech klesla spotřeba piva následkem zdražení způsobeného zvýšením nákladů,mezd atd. Mnohé pivovary se staly nerentabilními a byly uzavřeny.Mezi nimi také po staletí trvajícím provozu pivovar v Jindřichovicích.

Sládcí: panští nebo měšťanští – jsou mně známi tito: Modl 1583 (později v Mezihorské), Thoma Presselt 1589, Jos.Hummel – zemřel 1629, Michl Meisner 1641, Georg Petz 1650, Joh. Hüttl 1682, Georg Herolt 1701, Martin Gereis – zemřel před1724, Georgius Forster, později syn Joh. Karl Forster 1731-43.

Předáci a úředníci: Anselm von Kunau 1533, Wolf Riel (Rühel) – správce 1569 – 1585, Phil.Jakob v Krásné Lípě 1582, Adam von Biberstein 1591 tamtéž, Niklas von Globen 1591-1620 (1626 ještě krajským zemským soudcem), Andr. Reinelt 1620, Joh. Weller (von Molsdorf) 1623, 1628 se žení podruhé v Kraslicích, Joh. Pittner (Horní Rotava)1646, Jakob Pöschl 1645 úředník, 1651 hejtman, Lorenz Edelmann,úředník 1640, Peter Nuppard,správce 1662, Thoma Georg Ullersperger 1667-1674, Karl Pöschl 1690 (otec hejtman v Trmicích,zemřel 1675), Christ. Pöschl 1693-96.

Úřední písaři: Bartl Weindl 1584, Georg Rebhuhn 1589, H.Georg Raschen,zemřel 1619, Andr.Halter 1622, Christ. Walth 1643, Joh. Lutz 1648 (dříve Lipnice u Lomnice).

Důlní dozorcí a hormistři: Hans Junker 1629, Seb. Gottfried,zemřel 1633, Friedrich Berger 1634, Bartl Kolb,důlní na Přebuzi 1643, Joh. Reiter,hormistr v Horní Rotavě 1647, Friedr. Steinberger, Horní Rotava 1635 – ještě 1648, Joh. Adam Kern,hormistr 1722, Tobias Pöschl hormistr,zemřel 1716, Joh. Adam Gösl, dvorní pokladník 1739, Jos.Karl Herold, hormistr 1731.

Sklářští mistři: Melchior Dittrich, Krásná Lípa 1556, Casp.Dittrich 1583, Tobias Dittrich 1582, Paul Keyl 1582, Hans Ziegner 1582- ještě 1589, Jak. Wölf 1584, Hans Schroll 1586, Nickel Hans Lang 1584, Hans Schürer,sklář v Krásné Lípě, Georg Ziegner 1646, Michl Rolandt 1646.

Lazebníci: Christ. Kornmann 1591, Adam Hetzog 1610 (zakoupil lazebnictví a složil 1. splátku 40 zl.), Andreas Diller 1722 – ještě 1740, Joh. David Canter 1750.

Městští soudci: Lorenz Berger 1587, Schroll, Melch. Hering 1602, Georg Dörfler 1612, Joh. Pöschl, Joach. Pöschl 1615 – 1630, Martin Böhm 1720 – 27, Kas. Forster 1796,od 1790 úřad městského soudu. První starosta byl Jakob Schindler 1518 – viz urbář 1523 majitelem jednoho celého dvora.Schindlerové a Pöschlové se stále objevují jako starostové až do naší doby.V městských knihách od r. 1591 jsou zmiňováni zároveň 3 starostové,kteří během let řídili úřad střídavě.

Škola a její učitelé

Jindřichovice měly školu již velmi dávno. Prvou vědomost o tom podává spor mezi farářem a školmistrem o školní pozemek oddělený od farních polí z Velikonočního úterý 1592, který byl rozhodnut ve prospěch učitele Jakoba Siegharta. Citace „ježto my sourozencové uroz. Páni Niklas a Abundo Šlikové ku lepšímu užití školmistrovi od farních polí kus odpojili a do užití dali“ nás ubezpečuje o existenci školy již před 400 lety. Také školní budova byla položena na jižní straně kostela v blízkosti obydlí faráře na místě, kde stojí dnes dům č.p.112. V r.1800 byla sroubena nová školní budova, celá dřevěná, na místě té dnešní(při její stavbě se zapomnělo na záchody, stejně jako při stavbě loveckého záměčku „Favorit“). Pozůstávala pouze z přízemí, vpředu byly dvě učebny pro dvě třídy a dva pokoje pro učitele. Střecha byla pokryta dvojitým šindelem. Na střeše byla věžička se dvěma zvonky. Jeden zvon daroval jako umíráček měšťan Christian Hüttel, č.p.10, mohlo jím však býti zvoněno jen při pohřbu někoho z této rodiny. Druhý zvon zvaný hornický zazníval denně v 11 hod., kdy horníkům začínala druhá směna. Na starou školní budovu vzpomínají mnozí starousedlíci. Roku 1886 byla stržena a pořízena nynější jednoposchod'ová. Při výkopu základů bylo vyhrabáno šlikovské pohřebiště a zedníci vsadili staré náhrobníky do sklepní zdi. Pěkná budova má učebny bohužel na severu, záchody na jihu. Zahrada před školní budovou je používána vzhledem ke svému původnímu určení jen jako květinová zahrádka.

Učitelé

První známý učitel Jakob Sieghart je zaznamenán v křestní matrice k datu 18.3.1583 jako kmotr u lazebníka Christoha Kornmanna vedle hraběnky Anežky Šlikové a Jobsta Wilhelma Reitzensteina výslovně s označením „školmistr“. Sieghart měl velmi pěkný rukopis, byl současně městským písařem. Nebyl zdejší, měl zdaleka nejvyšší vzdělání mezi učiteli, kteří ho po celé století následovali. Z matriky k 1595 je znám varhaník Christ. Stubner, který přišel z Krajkové. Od 1609 je učitelem po Sieghartovi Lorenz Schmidt. Je stár 59 let a nenarodil se ve zdejší farnosti. Bouře třicetileté války, dvojí změna vrchnosti, počátek protireformace, to vše spoluprožíval. Starý a sešlý, aby si nějak udržel živobytí, nemaje zbytky opustil luteránství, ve kterém pro nedostatek duchovních zastával tuto funkci, neboť ovládal evangelický ritus. V matrice nacházíme k 25.4.1627: zdejší školmistr pokřtěn. Podle rotavské gruntovní knihy z r.1591 vybíral též církevní poplatky. Nový katolický farář opustil ještě r.1627 místo, protestantismus tu byl nezlomen a obyvatelé byli ve víře pevní. Barthol Paulus správcem školy 1629. V r.1633 vypukl mor a ve farnosti musel jakožto zastupující duchovní pohřbit během několika měsíců 76 osob. Zemřel 1635. V matrice zemřelých je poznámka „byl tu 26 let školmistrem, bylo mu 76 let.“ Jeho nástupcem byl syn Johann Schmidt, který zastával varhanickou službu ještě za otcova života. Teprve otcova smrt mu umožnila založit vlastní domácnost. V r. 1637 se oženil s dcerou jindřichovického Hummela. Fara byla neobsazena a svatba byla v Lomnici. Vyučování trpělo následkem válečných událostí velikými přerušeními, neboť Jindřichovice opakovaně navštívili Švédové, v roce 1647 tu zůstali přes celé léto a schovávali se v lesích. Joh.Schmidt je ještě 1657 v matrikách jako „školmistr zdejší“. Varhanické místo zastával od 1658 Christoph Pöschl. Ve školní službě následoval po Schmidtovi Jeremias Erhart Heidler. Pocházel z Horního Slavkova (jeho otec tam byl koželuhem), navštěvoval tamní slavnou školu a v Chebu zastával místo preceptora. V Jindřichovicích se oženil s dcerou panujícího starosty Melchiora Kirchbergera. Jako svědci na svatbě jsou uváděni : H.Hieronimus Wagner, písař kláštera sv. Kláry v Chebu a ctěný pan Jeremias Hutschenreuter z Jindřichovic s manželkou Susannou. Roku 1671 obdržel jeho syn Johann místo druhého učitele a varhaníka, zatím co 1664 převzal místo druhého učitele a varhaníka syn hejtmana Matth. Pöschla, který převzal později varhanickou službu

v Kraslicích, kde jej nacházíme ještě 1699. V roce 1684 se vzdal Jeremias Heidler kantorského úřadu ve prospěch svého syna. Johann Heidler se téhož roku oženil s dcerou školmistra z Krásné Lípy. Varhaníci a druzí učitelé: Karl Lorenz, Karl Pöschl do 1692, od té doby do 1741 Jakob Scherbaum. Pöschlové a následující Kirchberger tvoří učitelskou rodinu, do které náleží i Jakob Scherbaum, ten byl oddán s dispensem s dcerou starosty Pöschla. Od r. 1697 působí jako preceptor Christ. Kirchberger u příbuzného kantora. Je praotcem následujících kantorů, kteří 157 let konali v Jindřichovicích školní službu. Johann Heidler zemřel 1707, jeho následoval jako kantor Johann Liebl, syn panského úředníka. Již v roce 1722 je v matrice označen jako kantor a první učitel syn Christiana Kirchbergera Wenzel Kirchberger. Nyní se dědí školní služba z otce na syna až do r. 1853, kdy zeť kantora Kirchbergera Anton Rölz vystrídá svého předchůdce ve školské a kantorské službě za odstupné 10 zl. měsíčně. Po Wenzelu Kirchbergerovi následuje 1758 jeho syn Anton Kirchberger, který se téhož roku oženil s dcerou koželuha Kerna. Věkovitý varhaník Jakob Scherbaum zemřel 1741, po něm následoval Anton Sättler, syn rotavského mlynáře. Ten založil s dcerou krejčovského mistra Meixnera vlastní domácnost, vystavěl si vedle školní budovy dům, na který si vypůjčil z kostelní pokladny v Krásné Lípě 100 zl., které brzy splatil. Kvůli průjezdu přes hřbitov vstoupil do sporu s farářem, spor byl na radnici rozsouzen v jeho prospěch s tím, že musí napřed faráře vyrozumět. Při generální vizitaci fary a školy r. 1783 je ve vztahu ke škole poznamenáno: „Kantor Josef Kirchberger, ve věku 60 let, churavý, je podporován svým synem, který právě čtvrtým měsícem frekventuje v Praze na pokračovací škole, jako varhaník působí Anton Sättler, nyní 65letý.“ Vzhledem ke svému pokročilému věku neměl žádný z nich náležité vysvědčení (podle předpisů teresiánského školního zákona), přesto zastávali svůj úřad ke spokojenosti.

V Krásné Lípě zastává školní službu 25letý Anton Schödl, který získal vysvědčení na pokračovací škole v Horním Slavkově. Ostatní učitelé ve farnosti zastávali svůj úřad ke spokojenosti faráře a byli, pokud navštěvovali pokračovací školu, jím zkoušeni a aprobováni. „Rodiče posílají své děti do školy pilně. Učitelů není už zapotřebí.“ Potud zpráva z r. 1783. Ve škole v Jindřichovicích působil 1787 Franz Anton Kirchberger, syn starého kantora, jako podučitel, 1789, 1790 jako učitel. V té době zemřel churavější otec, výše jmenovaný syn jej v úřadě následoval (narozen 1761). Též starý varhaník Sättler byl vystřídán synem téhož jména, ten byl pokřtěný 1790 a jako Anton Sättler jun. Již dříve pomáhal otcovi v jeho úřadě. Sättler zemřel již 1811, Franz Anton Kirchberger předal úřad teprve 1828 svému synovi Josefu Antonovi Kirchbergerovi, podal si však r. 1835 žádost na konzistoř na odstupné za přenechané místo proti svému synovi. Konzistoř odmítla jeho žádost, po 45leté službě ve školství nedostal ani krejcar penze, ve svých 90ti letech žil nuzně a zemřel 1852. Jeho nevděčný syn se narodil v Jindřichovicích 6. května 1789, studoval v Praze, což uzavírá vysvědčením z 5. května 1808, pomáhal otcovi v úřadě, podrobil se 1813 v Praze přezkoušení, obdržel 1815 nástupní dekret a dekretované místo po svém otcovi dostal 31. května 1827. Při inspekci r. 1836 vykonané školdozorcem Pösem byla proti novému učiteli a jeho pílí v učitelském úřadě vedena stížnost, přísný představený mu přikázal přijmout výpomocnou sílu, kterou si musel sám platit. Nový výpomocný učitel Tippmann proto neměl na různých ustláno. Místo 1 zl. 40 kr. se zaopatřením dostával pouze 70 kr. Podle výroční zprávy musel inspektor odpovídat na Tippmannovu žádost o přeložení. Učitel Kirchberger byl tomu rád, nicméně již 1839 dostal novou nevídanou výpomoc v osobě Antona Rölze. Anton Rölz se narodil 30. 12. 1818, navštěvoval přípravný kurz v Jáchymově (6 měsíců), obdržel tam 2. 8. 1837 vysvědčení a vyučoval 1 a půl roku na Přebuzi. 2. 5. 1839 se podrobil v Praze přezkoušení a téhož roku 6. července obdržel výpomocné místo v Jindřichovicích, kde vyučoval až do svého penzionování (pouze 1851 krátce učil v Přebuzi). Jeho úspěchy ve vyučování došly uznání ve školských kruzích, četné pochvalné dekreta, také od ministerstva výuky, vydávají svědectví o dlouholeté, pečlivé práci na učitelském místě.

Josef Anton Kirchberger odešel ze školské služby 1852, přenechal místo kantora a 1. učitele svému zeťovi za měsíční odstupné 10 zl. Kirchberger zemřel 1871 ve věku 84 let. Ještě ve svém stáří sedával při vyučování se sametovou čapkou na sněhobílé hlavě ve třídě v lavici staré školní budovy. Nelze nezmínit následující učitele, kteří zde působili vedle kantora jako 2. učitelé a varhaníci: Johann Zebisch – nar. 1800, zde od 1820, jeho pedagogické úspěchy jsou označeny jako příkladné. Franz Spohr – zmíněn ve školní zprávě 1828, nar. 23.7.1797, vysvědčení z 15. 12. 1813 z Litoměřic, přezkoušen tamtéž 8.10.1817, přišel do Jindřichovic 1828 a odešel odtud do Chebu 1847. Po něm nastoupil jako výpomocný učitel Anton Harzer – nar. 17.8.1827, vysvědčení získal 14.8.1845 v Chomutově, byl přezkoušen v Praze 4.8.1846. Již před r. 1852 jako varhaník uváděn Franz X. Moisl – nar. 1814, vysvědčení z Chebu 1832, přezkoušen v Praze 1833. K nástupu na místo pomocného učitele došlo po odstoupení starého kantora 1853. Anton Sandtner – nar. 1831, vysvědčení z Chebu 20.7.1850, přezkoušen 7.8.1851 v Praze. Zastával několik měsíců varhanické místo, onemocněl a zemřel 21.10.1852. Jelikož v tomto roce musela být zabezpečena škola v Loučné, bylo tu polodenní vyučování. Výpomocnou silou do března 1854 byl pomocník May, od června 1854 zaznamenán jako varhaník a 2. učitel Johann Pruy, dříve v Lomnici. V tomto roce byla škola inspektována kardinálem. Pruy opustil Jindřichovice 1862, po něm Karl Wondrak, 1863 Kuhn, pak od 22.1.1863 Daniel Martin jako varhaník a druhý učitel. Přeloženého Kuhna nahradil 1863 Anton Herold. 1.10.1869 byla otevřena 3. třída, jako nový učitel nastoupil Eduard Lorenz z Přebuzi. Daniel Martin učil krátce v Oloví. Starý řídicí učitel Anton Rölz nastoupil zasloužený odpočinek, na jeho místo byl jmenován Okr.šk. radou Daniel Martin. Výstavba školy byla 1886 konečně dokončena, škola je čtyřtřídní až dosud. Po více jak 45ti letech služby odešel Daniel Martin do důchodu, po něm následoval 1904 Eduard Feyfar. Zvláštní zásluhou Feyfara je zhotovení reliéfní mapy okresu, kterou po mnohaleté práci daroval kraslickému muzeu. Již před válkou pracoval na zhotovování reliéfních map představujících sudetské země, tuto však dohotovil až na penzi v Litoměřicích. Feyfar měl dobré technické znalosti, zasloužil se o několik patentů – posuvnou školní tabuli, trychtýř, prorážecí knoflíkových dírek, kyvadlo atd. – nevyužil je však. Po jeho odstoupení 1923 byl řídicím učitelem Josef Schmucker až do r. 1934 a v současnosti je ředitelem školy Karl Reschný. Po Feyfarovi už nebylo žádným učitelem obsazeno kantorské místo. Pro další zprávy o škole není dostatek místa.

Škola paličkování

Od r. 1561 se v saském a pak i českém Krušnohoří díky Barbaře Uttmannové zavádí paličkování krajek. Byla to jedna z vítaných náhrad skomírajícího hornictví. Na rozkaz císařovny Marie Terezie byla 1767 zřízena v Praze první škola paličkování, kde se vyučovalo výrobě bruselských krajek. Roku 1813 bylo zřízeno pět nových škol v Kraslicích, Jáchamově a Lokti, avšak bez většího úspěchu. Již 1818 byl počet škol zvýšen na 15, tentokrát s větším úspěchem, neboť náklady na práci převzal stát. Sousední města Krajková, Kraslice a Oloví byly v paličkování před Jindřichovicemi. Více úspěchů měly Jindřichovice od r. 1856 s bílým vyšíváním. Státem byla škola paličkování v Jindřichovicích podporována opakovaně v posledních šesti desetiletích. Od čtyřicátých let se až do současnosti učí děvčata paličkovat v paličkářské škole v Jindřichovicích. V Rotavě vyrábí bavlnářská řemeslnická škola s roční lhůtou. Od r. 1868 se vyučovalo ve vzorkových dílnách Jindřichovic také vyšívání krajek (point a l'aiguille). V r. 1871 bylo zapsáno 46 pracovníků, od jeho zavedení celkem 149. Učitelka byla z Krajkové. Podnikatel Wechselmann vydává dílnám v Jindřichovicích značně pochvalné svědectví, neboť za prvních 10 měsíců r. 1870 bylo při výplatě mezd ve výši 1360 zl. nutno strhnout na

pokutě pouze ve třech případech a v úhrnné výši 50 kr. Týdně si vydělávala krajkářka v r.1870 až 2 zl. 50 kr. při dohotovování vyšíváných krajek.

Živnostenské poměry

Zúrodnění oblasti Jindřichovic,Staré,Hájů a Loučné provedli z podhůří němečtí sedláci. Prosvětlená místa v horských lesích byla zpočátku letní pastvou dobytka, po tvrdé,houževnaté práci se přeměnila v louky,pole a salaše následovaly. Dolování stříbra a olova se hlásí v údolí Horského potoka již 1314, patrně se šířilo až do Leitentalu a samého nového osídleného místa Jindřichovic. Štoly pod pivovarem u hřbitova i ve dvoře panského domu musely vznikat tehdy nebo přinejmenším o málo desetiletí později, neboť tyto budovy jsou známé již 1520 a hornictví se na těchto místech provozovalo dávno předtím. Okolo 1330 se objevují rýžoviště cínu okolo Nejdku, díky Plickům, kteří ve Vranovu u Čisté vybudovali rodovou tvrz a znali dolování cínu v Čisté a Krásné n./Teplou. Koupě Jindřichovic Plicky 1340 a zmínka o dolování v kupní listině nás utvrzují v předešle zmíněném názoru.Následná reorganizace pohraničního území Karlem IV. Nebyla slabě provozovanému hornictví příznivá, jistota majetnického práva byla ztracena, chyběl také nutný kapitál, během slabé vlády syna Václava IV. Počalo zastavování královských statků, nejprve v hornictví záhy jmenovaného Hartenberku (1401). Nastoupivši husitské bouře přivedly hornictví na východě i na západě ke krachu.

Malá místa se 4 až 8 usedlými našla svou prosperitu ve výnosu z půdy. Teprve na poč.16. stol. Nastal v Krušnohoří rychlý a oslnivý vzmach, který následovala netušená konjunktura zemědělských výrobků. Hornictví podporující Šlikové, vlastníci severní území až k Chebu, otevřeli r.1516 těžbu stříbra v Konradsgrünu (součást Jáchymova) s takovým úspěchem, že v krátké době přitáhli tisíce lidí ze Saska a z horních míst českého vnitrozemí do údolí. Hory byly jimi vzdor hladu a zimě zcela prohledány až k hřebenům ve snaze najít kov. V rychlém sledu jsou založeny Abertamy 1529, Pernink 1532, Horní Blatná 1531, Nejde, Přebuz 1553 a Rolava 1581. Postupně od východu k západu bylo tak dosaženo Kraslic, jak oznamuje horní kniha z r.1590. Mezi tím nastává vzmach těžby olova v Oloví a Jindřichovicích na začátku 20 let 16.stol. V této době se dostává Jindřichovicím vlastního pána po dělení dědictví rozsáhlého šlikovského majetku včetně dolů. Třetí syn v r.1522 zemřelého hraběte Niklase Šlika, jmenoval se Viktorín, je od 1525 majitelem panství Jindřichovice – Krásná Lípa. Ve šlikovském urbáři z tohoto roku nacházíme v Jindřichovicích 28 jmenovitých usedlostí nebo hospodářských jednotek. K panství Jindřichovice náležela neohrazená lesní oblast až k zemské hranici (Rolava však patřila k Nejdku) ve které až do konce století jsou na pravém břehu Rotavy zaznamenána jako nově založená místa: Rotava, Šindelová, Obora, Ptačí, Břidlová, Přebuz a až 1632 Nová Ves. Do 1580 je jen několik jasných bodů osvětlujících poměry: tak 1552 při prodeji hamru v rotavském údolí jsou jmenováni Hans Joseph mladší, následovaný Kasparem Josephem, pak Hansem Zinnerem, pak Köpplem z Horního Slavkova a dle znění kupní smlouvy 1615 pokračuje Hans Hutschenreuter z Eibenstocku, kterého následoval v majetnictví syn téhož jména. Rok nato 1657 koupila vrchnost hamr nazpět a bez přerušení ho provozovala do r.1909. V tomto roce převzala velkopodnikání a.s.Rotava Nejde, která zastavila provoz r.1930. Hamr původně vyráběl tyčové železo a černý plech, od r.1616 je doložen i pocínovaný plech, neboť Hans Hutschenreuter byl „Plech-Ziener“ a zřídil pocínovnu, pokud to nebyl již Hans Zinner (Cínař), předchůdce, který dostal jméno podle svého zaměstnání (r.1591 je ve staré gruntovní knize častěji jmenován Ziennersteffl z Krásné Lípy,ten se později psal Lorenz). Podle církevních účtů ze Sokolova z r.1635 byla tamní kostelní věž pokryta pocínovaným plechem z Rotavy a Wunsiedlu. Rotava – Wunsiedl, Thiersheim a Arzberg (Falc) měly dlouho před r.1600 dobré obchodní spojení, rotavské vysoké pece používaly železnou rudu z Arzbergu a zpětně platily tyčovým železem a plechy.

Groppové z Wunsiedlu tu měli několik hamrů, jeden byl na Rotavě a spolu s hostincem byl pronajat Schreyerům. V Anglii se vyráběl pocínovaný plech až od r.1708, umění pocínování se do Anglie dostalo díky anglickým lázeňským hostům v Karlových Varech.

Lesy okolo hutnických provozů byly nezbytností. Dřevorubci, uhlíři, povozníci osídlovali místa na pravém břehu Rotavy. Současně jsou jmenováni jako hutní mistři (nebo skláři) Dittrichové: Melchior D. 1556 v Krásné Lípě, Caspar D. 1583, Tobias D. v Kraslicích 1582, Hans Schürer, sklář v Krásné Lípě 1562, Paul Keil 1582, Hans Ziegner 1582 – 1589, Jakob Wöfl 1584, Hans Schroll 1586, Nickel Hans Lang 1584 a další.

Roku 1561 pronajala vrchnost kus lesa (Kohling – Milíře) Sokolovu na 30 let, zasílalo se 10.000 sáhů dřeva do výroby kamence ve Starém Sedle. Uhlíři a dřevorubci založili v té době „Kolung“ – Milíře. Dřevo se plavilo po Rotavě. Hüttenberg a tři další kopce jsou od těch dob bezlesé. Tato nová založení nemají polnohospodářské opodstatnění. Lesní dělníci požádali vrchnost o stavební místo, obdrželi stavební dříví a pronajali si ještě dominikální pozemek – lesní půdu – a založili pole a louky. Pouze ve starých sídlech Staré, Heřmanově a Loučné měli staré zemědělské grunty, nazývané také vrchnostenské. Rotava měla 1654 jen 33 domů, z toho bylo podle „ruly“ 25 obydleno uhlíři. Panské dvorce v Jindřichovicích, Loučné, Heřmanově, Rotavě a Krásné Lípě nejsou v rule zaneseny r.1654 jako oprostěné od dani. V Krásné Lípě byl panský dvorec zrušen a pronajat místním 1663, v Rotavě 1696, v Háji 1733. Panský dvorec v Jindřichovicích ještě s vlastním obhospodařováním byl pronajat 1585 druhou manželkou hraběte Abunduse Šlika Annou, roz. Von Eck, švagrové Zuzaně Šlikové, roz. Svobodné paní von Staufen. Také dva svobodné statky zmiňuje dr. Kirchberger ve svých „Gesch. Mitteilungen“ a sice Hanse Jungera von Kuppers (prodán 17.6.1562 Wilhelmovi Kareisovi) a statkáře Andrease von Mosten (přešel na jeho manželku, když zemřel bez potomků).

Z obchodní knihy města z r.1591 a z matriky počínající 1582 zjišťujeme následující zprávy o řemeslech:

Hostince: 1. měšťanská radnice (nyní hospoda „Wilder Mann) zakoupená Hansem Matthiasem Pöschlem 1564 jako svobodný statek a panský dům, „Zelený Jindřich“. Po r.1564 na rozkaz vrchnosti prodal Balthasar Schindler svůj dům radě města na zřízení radnice, dům stál na místě té nynější. Pivo pro radnici zasílal měšťanský pivovar, panský dům čepoval panské pivo.

Řemeslníci byli cechovní: 1603 krejčí, 1605 ševci, 1612 pekaři, 1643 řezníci, nejdříve ze všech kováři, o tom však chybí doklady. Originály privilegií jsou ve státním archivu. R.1656 se spojili bednáři, truhláři, tesaři a zámečníci do cechu tzv. „Fleckenzunft.“ Před přijetím do cechu představil mistr učně městské radě, výuční doba byla pevně stanovena (většinou dva roky, bez placení školného tři roky), osiřelí přicházeli s poručníky, nemanželští chlapci nebyli na řemeslo přijímáni, učeň platil radě 1 tolar, kostelu 2 libry vosku, školné bylo smluvní. Po vyučení následovalo zanesení do obchodní knihy, tovaryš obdržel za poplatek výuční list. Od r.1582 do 1650 je nám známo jménem mnoho mlynářů a jejich učňů. Již před r.1600 vznikl mlýn v Jindřichovicích, 3 nebo 4 mlýny v Rotavě, Heřmanově a Krásné Lípě. Mlynáři měli značné odvody v naturáliích (mouka) a penězích, dostávali však dřevo na nástroje. Panští nájemní mlynáři se rychle měnili. Jako mlynáři (1582 až 1650) jsou uváděni: Lutz, Klug, Pfob, König (psal se Pleier), Gösl, Schuhenders, Dannler, Schürer, Lang, Hartl, Sättler, Reiter, Wöfl a další.

Řezníci a hospodští: Pöschl, Schroll, Hering, Roth, Scherbaum, Bechstein, Lauber, později Kern, Sadler, Manert, Harbauer, Förster.

Krejčí jmenovaní před r.1600: Dörfler, Berger, panský krejčí, po 1600: Sättler, Hergeth, Gareis, Spranger.

Ševci: 1592 Abundus Richterlein, Chr. Gareis, Wolf Aner, Fischbach, Casp. Joseph, 1607-1615 Hans Wesp, G. Gareis.

Kováři: mnoho jménem Schindler, Sensenschmied, Kannler, Sattler, Dürschmidt, Schmiedl.
Pekaři: Schneider, Wölfl, Schuhenders, později Schindler, Reitzner 1739, Moder 1742.

Pekař: Schabshorn 1584

Kožišníci: Lang, Leutner, Hüttner, později Gessel

Tkalci: Perger 1600, Abraham Dörfer 1615

Bednáři: Paulus, Rauh, Fiegert, Bähr, (Paulus se dvěma syny odebral 1604 51 kop sodového dříví a 63 kop obručí).

Koláři: Gödel, Dotzauer

Uvedení koláře Blasiusa Goedela do úřadu 1592: dostává od vrchnosti dřevo podle příkazu hajného. Jako poplatek ročně odváděl jeden celý žebříňák se vším příslušenstvím a sáně – všeho bylo třeba na nich opravit.

Hrnčíři: Sattler 1654, Pöschlové, Keil.

Soustružníci: Hans Krause na Javorném od 1596. 1598 zpracoval 18 stromů a zapravil 3 toлары lesní daně. Nadále bylo dohodnuto, že ročně zaplatí 3 toлары daně a za to obdrží dříví proti potvrzení. Balthasar Spitzelt, soustružník z Winklau „ 1590 přišedší a z lesa otevřeného si ku práci dopřával za 8 malých feniků daně lesní ze stromu každého.“ 20.8.1595 byla daň změněna a na jeden soustruh uvalena daň 2 toлары ročně „a ku temuž ještě co u dvora potřebuji na klíčních, talířích a neckách opraví, začez mu střelecký domek na Komářím vršku k práci a bydlení vykázán.“ 1604 odevzdal ke dvoru 4 necky a další předměty.

Pláteníci od 1700: Schmidt, Dotzauer, Purkenstein, Krautmann, Kammerer, Prückner.

Zámečníci: Jakob Knospel 1597, pak Körner, 1742 Gottfried.

Truhláři: Ludwig Bauer 1597 truhlář. Řemeslo je zastoupeno lépe až později. Christ. Grill 1693, a Elias Keil 1654.

Barvíř: G. Schreiter +1737.

Kameníci: Joh. Michl Gösl +1737 v Mezihorské a ve stáří šindelář..

Z pozdější doby ještě uvedme: Joh. Adam Better, malíř obrazů z Chebu 1742, mydlář Meixner 1750 (ještě dnes příjmení Seider), sklenáři : Caspar Meixner 1599, G. Adam Schnabl 1742, Jos. Joh. Rölz 1761, Pöschl, provazníci: Kämmerer 1747, Schulz 1742, Joh. Veit Hüttl jako jehlář 1784 a jeho otec Joh. Georg Hüttl již 1751 jehlářem v Rotyvě č. 18 (jehlářské domy náleží nyní k Jindřichovicím). Obchodníci jsou již: 1720: Christian Hüttl č. 10 a Zach. Seidl a „vzácný a zkušený pán“ Joh. Gottfr. Seydl 1738. Teprve 1805 se dostavují ještě 2 krupaři. Jen vzácně jsem našel ve starých spisech a knihách horníky: Christ. Kneisl 1756 a Joh. Völker 1734 – předákem 1739 a hornická žena Andr. Bättermanna 1634 +(patrně v Javorné).

Hornictví ožívalo v letech 1735 – 50, v Leiten a Lohtal se těžilo stříbro a olovo, také v Horní Rotavě již o sto let dříve, tam patrně získávali železo. V letech 1705 – 10 dva krejčí ze Schneebergu úspěšně rýžovali stříbro v Goldau. Potřebná voda se přiváděla do Goldau z Hahnbachu, koryto je ještě nyní zřetelné a jmenuje se „am Graben (v příkopech)“. V Oboře (Hochgarth) je od 1622 „pila a barvírna“ (kobalt). Pozoruhodný by byl podíl jindřichovických na těžbě cínu na Přebuzi, a sice v čase, ze kterého máme věrohodné zprávy. V městské knize od r. 1591 se nalézá úmluva mezi Schuh Christl (správně Christoph Schuhenders, jeho žena roz. Leonhart z Přebuzi, jeden bratr v Kraslicích, synové Joh. A Friedr. Schuhenders) a starým rychtářem na Přebuzi Philippem Andresenem „ kterou na jeden rok ku svému dolu cínovému přikládá.“ Dluh 114 zl. 7 gr. Schuhe Christl zažaloval, proto musel rychtář 1597 do vězení pro dlužníky.

Rychtář měl pohledávku u Jobsta Seidela ze Schiltbachu pod Schöneckem, „jakožto zástavu soudně na Přebuzi založenou“. Jako leník je uváděn farář ze Schönecku Niklas Steimüller. Schuhe Christl uzavřel též kontrakt na cín s Gabrielem Schewerle a příbuznými v obchodě cínem v Norimberku. Jindřichovický Schuhandresen „veškeren svůj přebuzský cín, jež do konce r. 1598 pro sebe sám udělal nákladem svým či jinak získal, zvíci 40 neb více centů dobrého cínu čistého se dvěma znameními a ohebností náramnou na voze městském do

Horního Slavkova odlifoval“ „, že páni nákladní žalovati nemohou.“ Úmluva byla 27.1. 1599 obnovena, Schuhe Christl obdržel 200 zl. zálohy. – Rychtář na Přebuzi Jakob Mündel si stěžuje na Hanse Fünkeln, že se zdráhá „v poslušnosti jíti.“ Také hejtman sokolovský Andreas Reinel žaluje Philippa Andresena z Přebuzi a Wolfa Rühlena z Jindřichovic pro zbylé 22 centy 65 liber cínu, za což pro porovnání dostal 100 tolarů. Při žalobě jsou jako svědci uvedeni horní mistr Georg Lorenz, pak Heinig a David Baumgartel, atd. Pro porovnání bylo z 12.3.1632 mezi Kasparem Gesnerem a jeho bratrem Matthesem dědictví na Přebuzi 1 centu vyrobeného cínu. – Domy v Mlýnských Chalupách ukazují sklářské založení Ziegnerů počínající 1582, ale ti 1671 statky prodávají vrchnosti za 725 zl. v hotovosti a pro víru odcházejí ze země. V posledních desetiletích minulého století se od 1879 šíří z Jindřichovic na Přebuz výroba perleťových knoflíků. V jedné měst. budově (sýpce) byl vydáván surový materiál domácím dělníkům- soustružníkům perletí- s hotovými knoflíky cestovali po okolí převážně ženy a děti. Knoflíky nacházely odbyť až na Balkáně. Firma Florian Lehrer zaměstnávala až do vypuknutí války mnoho lidí, během války však ustal přísun perletí a po válce byla odbytiště ztracena. Při hledání nových pracovních příležitostí se šlo až do středu hor. Nejprve se jako kameníci našli jen stáří a s železárnami nespříznění lidé, před cca 25 lety získala firma Förster a Langer skalní čedičový kužel, pořídila stroje na lámání kamene, povolala do provozu vyučené kameníky z říše a rozšířila odbyť. Čedičové kostky se vyvážely do velkoměst ve vnitrozemí i v cizině. Dnes má firma známá jako „spojené čedičové závody (Vereinigte Basaltwerke)“ sídlo v Karlových Varech. První zmínka o železářském hamru v Rotavě se nachází v kupním spise z 5.11.1552. Hans Josef mladší skládá podle toho spisu radě Jindřichovic poplatek 52 zl. Následuje Caspar Joseph jako hamerník v Rotavě, ten prodává grunt a pozemek Hansovi Zinnerovi za 555 zl. Dále nám chybí zprávy až do následujícího kontraktu Hanse Hutschenreutera. Předchozí majitel Sebastian Köppel je nám znám z Horního Slavkova. Vedle tohoto většího hamru, jenž se rozkládal od ústí potoka Zwiefelbach až k mlýnu Lochmšuhle po soutok Rotavy s potokem Zellerbach, byly ještě menší soukromé hamry, např. proti staré hospodě č.19 v Rotavě byl na místě plechárny hamr náležející před 1590 Kilianu Groppovi. Gropp měl majetek ještě v Thiersheimu u Arzbergu (Horní Falc), odtud přivážel rudu a zpět vozil tyčové železo a plechy. Jeho nájemcem byl od 1590 po dlouhý čas Hans Schreyer, zvaný Pomp. Potomci s touto přezdívkou jsou v Rotavě ještě nyní.

Po Kilianovi následuje Balthasar Gropp.

Je nanejvýš zajímavé, že se pocínované plechy vyráběly v Rotavě už od počátku 17.stol., neboť Hans Hutschenreuter je označován jako „plechový cínař“ a zřizuje „cínovnu“. Angličané zavedli pocínovaný plech teprve 1708, takže pocínování mohli zde odkoukat lázeňští hosté. Bližší zprávy o v r.1930 uzavřené železárně v mé knize „Gesch. Mitt. Aus dem Bezirke Graslitz.“

„11. února anno 1595 žádán Balthasar (g)rop kvůli nájmu hamru a odpovězeno mu jest, že M.g.F.G. ku ochraně všeliké újmy a odvrácení mnohého snažení ouředního hamr dotyčný koupiti a provozovati sám chce. Balthasar Gropp odpověděl, že hamerník nynější žádné újmy netrpí jen ouřadu potíže činí a proto prosí, nechť mu hamr zůstane. Hamerník Pomp vůči hledě špatně hospodaří na J.M. gruntu a pozemku, nechať toto J.M. zaplatí.“

Poznámka: Hamr je pravděpodobně na místě nynější železářny(plechárny), hamerník měl též výčep piva. Pomp je přezdívka hamerníka, resp. nájemce, jmenuje se Hans Schreyer, jak je zřejmé ze žaloby Pompa na jeho hosty z výčepu ze dne 18.8.1596. Žaluje některé hosty, že při „hádanici svícníky háží“ v jeho pivnici a také na kováře z Jindřichovic, že s uhlířím podvádí s dřevěným uhlím. Balthasar Gropp jakožto majitel hamru bydlí ve Wohnsiedelu, vozí rudu z Arzbergu do Rotavy a jako protiplatbu dostává hotové železo.

Pomp má též věřitele v Tirschemu, kteří mu u úřadu 28.12. 1596 za nezaplacené „máselnice a koně 37 měř železa neb mnoho zlatáků“ přislíbili. (jedna míra železa je 30 liber) Jakmile oba,

Marx Vogel a Cunrath Zemsch z Thiersheimu chtěli s nádobím odvésti železo, nemohl je Hans Schreyer dopravovat. Byl úředně zadržen aby do 14 dnů zaplatil nebo půjde do vězení. Za 3 dny prodlení byl 1 tolar. Thiersheimští zanechali rudu pro Rotavu ležet ladem.

2.2.1597 žaluje rovněž kovář Anderlen z Hájů Hanse Schreyera pro 33 zl. 5 gr. za zasláný oves. Týž den „Zihner (š)teffl, jináče Stefan Lorentz z Krásné Lípy“ podává žalobu o 9 zl. za dodávky uhlí. Stefan Lorentz je kovář, odebíral železo, nezaplatil u Pompa „ortovné“ (ortovné je 5 piv). Příští neděli se měli oba dostavit k soudu „aby se ještě jednou vyrovnali.“ Dalším hamerníkem je jmenován 1597 Paul Nier, dříve na Pompově hamru, nyní má hamr patrně v Šindelové, neboť je zmíněn v „Nejdecké úmluvě.“

Další hamerník je Lazarus Illing, který 28.7.1596 v úřadě s rychtářem ze Staré Eliasem Kautznerem, jehož žena a její nevlastní dcera Anna oznamuje, že jeho syn se jmenovanou Annou, Simona Sichela dcerou „se sezdati chtějí, vzájemně si manželství slíbili, na dotvrzení to před svědky dokázali, nacož též Michel Illing panně půltolarem ztvzuje.“ Z manželství nebylo nic, oba šli do vězení, on do Sibily, ona do „poschodí“. Nevěsta až do svého 24 roku sloužila „u dvora“ jako děvečka, neboť byla sirotek, na tomto si vrchnost zakládala na základě vrchního poručnického „práva.“

25.9.1596 bylo „s Lazarusem Illingem při jeho odchodu vyrovnáno.“ Za dluhy se zaručil hutník Albrecht (Diettrich), načež byl z vězení pro dlužníky propuštěn.

Výdaje a příjmy města

Na dnešek o čtvrtku po Letare léta 1601 učinil Hans Peter Nickl svého ouřadu starostenského účtování, na příjmu 136 zl. 5 gr. jest bylo. Proti tomuž shledáno výdajů 131 zl. 5 gr. 3 pf. Příjem od výdaje 5 zl. 3 pf. zbytku ukazují. Z toho jest p. starostovi Hansovi Peteru Nicklovi za namáhání 1 tolar s uctivostí dán. Ostatek jakožto 3 zl. 18 gr. Hans Schroll, starosta nový, do svých rukou obdržel, aby to do příštího účtování započítal.

Živnosti v Jindřichovicích r.1654 podle berní ruly:

Hostinští: Hans Schroll (panský hostinský), Barth. Pöschl = radniční hostinský, Christ. Pechstein, radniční hostinský 1651.

Řezníci: Barth.Pöschl, Christ Pöschl, Joh.Seydl, Georg Schroll – Opis cechovního pořádku z r.1643 ve státním archivu.

Pekaři: Susanna Schuldes, Joachim Pöschl, Friedr.Schürner. Orig. Cechovních pravidel z r.1612 u představenstva.

Ševci: Balth.Kirchberger, Melch.Kirchberger, Christian Einer, Phil.Jahn, Kasp.Unger. Orig. cechovních pravidel z r.1605 v městském archivu.

Krejčí: Sebundus Berger, Martin Schindler, Matth.Pöschl, Andr.Stohwasser, Hans Spranger. . Orig. cechovních pravidel z r.1603 v městském archivu.

Kováři a zámečníci: Matth. Schindler, Jak.Schindler, Sig.Sattler, Andr.Meier, Simon, Andr. a Paul Dürschmidt, Soldan Pres, Joh.Krop, Georg Görner.

Truhláři,tesaři,bednáři,koláři: Elias Keyl - truhlář, Joh.Dörfler – tesař, Joh. Paulus a Joh. Brandtner – bednáři, Joh.Hüttl a Matth. Dotzauer – koláři, Hans Göttl – kolář. Řemeslníci byli sdružení v cechu „Fleckzunft“, pečeť z r.1656 doložena.

Hrnčíř: Andreas Sattler

Koželuh: Johann Pather (Peter)

Tkalci a barvíři: Melcher Geltsch, Math.Pogner – tkalci, Zach. Schneider – barvíř.

Povozník: Kasp.Meyer.

Po roce 1820

Jindřichovický farář Jos. Wildfeuer píše ve své topografii panství: „Občané měli dva obory obživy, neboť vedle provozování občanské živnosti pěstovali polnohospodářství a žili z obojího, jen nemnozí se zabývali obchodem s krajkami a podnikali cesty, ponejvíce do Karlových Varů. (Mládež a staří mužského i ženského pohlaví se zaměstnávají sem tam někteří paličkováním krajek. Zručná paličkářka vydělá r.1820 – 24 kr.M., r.1860 – 10 kr.rak. měny denně, r.1820 již angl. strojní krajky.). V městečku byla vinárna a 3 pivnice, 4 hostince a 4 vinopalny.Vinárna byla panská a čas od času pronajímaná, také 2 hostince, jeden v samém městě,tzv. Panský dům, druhý opodál nedaleko zámku, zvaný nová hospoda, sice původně panský, nadále však v majetku okresu, v obou ale posloužili panským pivem. Radnice a hospoda „U divého muže“ spolu se třemi dalšími výčepy poskytovaly měšťanské pivo. Vinopalnu provozovali měšťané. Vrchnost vařila pivo v průměru cca 42 y ročně a měšťanstvo 38 x.Nedaleko městečka byly též 2 cihelny, jedna z nich východně Jindřichovic byla soukromým majetkem tamního měšťana, který na jedno vypálení produkoval na 30 000 cihel a jeho odbytíštěm byly převážně Kraslice. V druhé panské, poněkud západně od zámku, se zhotovovaly cihly na jedno vypálení v počtu 15 000 pro potřeby vrchnostenských staveb,část se prodávala místním zájemcům.“

Z následujících řádků vidíme, co městečko ztratilo od r.1826: „Nejvyšším politickým úřadem celého panství je direktorátní úřad, který sídlil v Jindřichovicích. Soudnictví zabezpečoval místní soud, který měl sídlo a kancelář v Sokolově pro 3 nosticovská panství, pro Sokolov, Jindřichovice a Kraslice. Městečka Jindřichovice a Přebuz svým direktorátním úřadům podřízené městské rychtářské úřady, ostatní vsi měly své rychtáře s 2 nebo 3 obecními staršími, které jmenoval a ustanovoval pod přísahou direktorátní úřad. Též byl v Jindřichovicích lesní úřad, který ještě před několika lety spravoval 3 uvedená nosticovská panství, v současnosti je to od r.1820 rozděleno tak, že je v Jindřichovicích ustanoven pouze lesní s účetním pro zdejší panské lesy, nadlesní, který je současně examinátorem myslivců loketského kraje, je ve Stříbrné pro kraslické polesí a hajný v Kamenici je ustanoven pro dozor nad sokolovským polesím. V Jindřichovicích se nachází také panský stavební úřad pro 3 nosticovská panství pro zabezpečení vlastních panských a patronátních staveb. V Šindelově je pro tamní provozované vysoké pece a hutě hutní úřad s hutním mistrem a účetním, též tam byl horní substituční úřad, který byl jako horní dozorčí úřad pro 3 zmiňovaná panství přenesen do Sokolova.“

Pošta (viz též „Unser Egerland“, sešit Karlsbad 1900. Svatava měla od r.1751 poštovní stanici, Cheb od 1690, od 1685 přebíral postilion z Královského Poříčí dopisy z Karlových Varů. 1693 byli v Karlových Varech dva pošťáci, jeden císařský a jeden lázeňský, od 4.5.1706 převzal chebský poštovní Joh.Michel Widmann také poštu ve Varech): 1826. Také je zde sběrna poštovních zásilek příslušná c.k. poštovnímu úřadu ve Svatavě, odkud byly dvakrát týdně dopravovány došlé dopisy zvláště pro toto místo určeným poštovním doručovatelem svatavské pošty.Zdejší panstvo posílalo k další dopravě poštu do Svatavy. Veškeré zdejší panstvo se obracelo na zdejší sběrnou dopisů. Dopis stál 7 kr. doručeního. Jindřichovice obdržely vlastní poštu po dokončení silnice Sokolov – Jindřichovice – Kraslice r.1845. Odtud z Jindřichovic šla pošta do Nejdku, do Oloví, Krajkové, na Přebuz, do Kraslic.Stará poštovní budova s někdejší velikou koňskou stájí je již několik let v majetku pensionovaného nadučitele Mittelbacha, pošta byla proto přeložena do bývalého vězení za radnicí. Poslední jízdní pošta do Sokolova zanikla během posledních válečných let pro nedostatek koní. V současnosti je zřízena přes Rotavu do Anenského Údolí (nádraží Rotava) autobusová doprava. Rotava má poštu od 1892, stejně tak Přebuz, po světové válce též Krásná Lípa. Bezpečnostní služba: Městská obec má strážníka celá staletí, jen s různými tituly. Direktorátní úřad měl 2 dráby, po zřízení patrimoniálního soudnictví byli Jindřichovicím přiděleni 3 – 4

muži četnického komanda pro celé tehdejší panství. Před 40 lety měly četnickou stanici jen Kraslice a Jindřichovice. Rotava dostala při rozšíření železáren 1897 stanici četnického komanda, o něco později Přebuz a po válce také Krásná Lípa.

Doprava: Jindřichovice jsou vlastní vinou odloučeny od přímého železničního spojení. Stará spojovací silnice z Kraslic a Sokolova vedla prokazatelně již před r.1600 přes Horní Rotavu, Jindřichovice – Starou – Lomnici – Sokolov. 1843 – 47 byla vystavěna jako nouzová stavba silnice Kraslice – Anenské Údolí – Jindřichovice – Sokolov, je ve velmi dobrém stavu.

Z Jindřichovic jsou nyní všechna přifařená místa napojena okresními silnicemi: Rotava, Háje, Heřmanov, Loučná. Povožnictví zaniká, je nahrazováno nákladními auty.

Trhy: Již při založení byly Jindřichovice obdařeny týdenními trhy (na obilí). Vdova Abunda Šlika Anežka povolila městu 1591 dva výroční trhy: první byl v pondělí po sv.Janu Křtiteli, druhý v pondělí po sv. Havlu, každou středu a sobotu pak týdenní trh. Měsíční dobytčí trh se cca 35 let odehrává v okolí nových jatek, dříve byl od r.1866 ve městě. Přibližně 50 let se slaví také dva církevní svátky, sv. Martina a Nejsv. Srdce Ježíšova, posledně zmíněný přivádí do města mnoho návštěvníků z okolí, zvláště z Kraslic.

Živnosti v Jindřichovicích r.1937 (za jménem je číslo domu)

Obvodní lékař: Dr.Otto Husar 159

Lékárna: Mgr. Ernst Folker 144

Zubní technik: Josef Lohwasser 13, fil.

Porodní pomoc: Anna Leibelt 182

Vinárna a delikatesy: Michl Seidl 140

Káva a nápoje: Anton Fischer 128

Víno,likéry: Lorenz Rosmeisl 270

Hostince s řeznictvími: Franz Schug 73, Gust.Leibelt, radniční hostinský, Ludw. Winkelhöfer 133, Anton Pöschl 146, Rud.Keilwerth 219

Hostince: Franz Tutz 45, Andr.Lugert 69, Alf.Kern 75, Kath.Zuleger 96, Theresia Kraus 257, Lorenz Rosmeisl 270, Karl Langhammer 273, Karl Pöschl 294, Ludw.Hamm 352.

Lahvové pivo: Thom.Dörfler 321

Uzenář: Georg Kraus 21

Sklady piva: Klara Zehrl 76, Anton Fischer 169, Karl Pöschl 294

Pekaři: Karl Zettel 23, Anton Meixner 60, Marg.Haselbauer 81, Anton Reitzner 136, Barb.Moder 138

Cukráři: Jos Fürtsch 9, Adolf Schindler 151

Kupci: Jos.Kern 7, Jos.Hochmuth dědicové 22, Emil Tutz 73, Děln. konsum pobočka 79, Gust.Bendel 130, Karl Tschammerhöll 143, Joh.Nowak 168, Jos. Fischbach 243

Papírnictví: Joh.Bendl 223

Jízdní kola: Rob.Bartl 142

Stavebniny: Theresia Kraus 257

Módní a střížní zboží: Klara Rosmeisl 140, Anna Rödiger 147

Smišené zboží: Ernst Zuleger 40, Theresia Punzet 89

Zelinařství: Emma Vogl 10, Th.Bartl 142, Klara Winkelhöfer 145, Alma Ittner 227, Fanni Keilwerth 246

Krajkářství: A.Hüller 30, Franz Mörtl 34, Lud.Müller 58, Ludw.Fischer 288

Výroba nástrojů: Oskar Hüller 30, Wilib.Schindler 151

Obchod uhlím: A.Hartl 82, Karl Langhammer 273

Doprava a zastupitelství: Edwin Schürer 8, Eduard Kraus 66, Jos.Müller 70, Adolf Hartl 82, Joh.Dürschmidt 106

Sklad tabáku: Jos.Hüller 135, Prodej: Luise Siller 25
 Obuvníci: Ernst Schwab 134, Andr.Wolf 180, Wenzel Keilwert 184, Andreas Hammerl 203,
 Jos. Tächl 222, Franz Rödiger 261, Baťa pobočka 78
 Krejčí: Franz Rölz 99 a konfekce, Ad.Rosmeisl 10, Karl Spinnler 27, Franz Dotzauer 55,
 Anton Schindler 81, Joh.Christl 84, Rob.Schindler 214, Friedr.Leutner 241, Karl Pöschl 248,
 Karl Kraus 254. Pomocní Erh.Meixner 201, Ad.Rosmeisl 275.
 Dámská krejčová: Anna Schindler 311,348
 Modistka: Marie Sammet 139
 Sklenář: Luise Zettl
 Řemenář: Josef Leibelt 229
 Podkováři: Andreas Schwind, Anton Sammet 139
 Zámečníci: Rob.Bartl 142, Rud.Schwind 354
 Truhláři: Wzl.Richter 20, Jos.Schug 25, Franz Keilwerth 183, Ant.Künzl 215, Franz Meixner
 218, Franz Bauer 250, Franz Track 286
 Sedláři: Alfr.Kern 75, Fritz kern 131, Andr.Voith 295
 Malíř pokojů: Georg Schmidt 195
 Klempíři: Franz Tutz 45, Rob.Förster 65
 Zedníci: Rich.Spitzl 40, Franz Heinzmann 44, Wil.Böhm 104, Wzl.Hammerl 203, Franz
 Kempf 221, Martin Wondra 266, Fr.Bachmann 320, K.Weber 327
 Tesář: Vinzenz Träger 10
 Kolář: Joh.Bräutigam 169
 Kameníci – sochaři: Fridr.Dürschmidt 39, Franz Keilwerth 225, Joh. a Karl Wolfové 272,
 Ant.Wolf 284, Alf.Moder 316, Kajetan Förster 233, Ant.Beierl 318
 Knoflíkář: Lud.Rippl 196
 Kominík: Ant.Träger 197
 Holičství: Franz Röckl 7, Ferd.Hartl 25, Joh.Lauginiger 223
 Elektrikář: Rob.Wolf 340
 Pila elektrická: Förster 345
 Škola paličkování krajek: 81

Město zavedlo elektrické osvětlení již před válkou, mohlo proto dodávat proud za levnou
 cenu. Vodní síla je v místě. Zabezpečení vodou není dořešeno, protože chybí vodovod na
 pitnou vodu. Hasiči používají vodu z Radničního a Mlékařského rybníka i z několika
 dalších. Severně od zámku se nachází Ovčí rybník, již několik let slouží jako koupaliště. Více
 než 30 let se prosazují Jindřichovice jako letovisko a místo cizineckého ruchu. Zdravá poloha,
 krásné lesy a především klid spolu s přátelským pojetím místními obyvateli z nich činí místo
 odpočinku. Staří návštěvníci zůstávají věrní a doporučují místo svým známým. Učitelé,
 úředníci a další z vnitrozemí i ciziny jsou letními hosty městečka.

Tábor válečných zajatců u Jindřichovic (1915 – 1918)

V průběhu dlouhé a krvavé války se stalo ve druhém roce války naše městečko, jinak ležící
 daleko od vlastních bojišť obležené vlasti, nedobrovolným shromaždištěm válečných obětí.
 Byli to váleční zajatci z ruských, srbských a italských bojišť. Po nemnohých prohlídkách
 komise vedené generálem Raudnitzem bylo rozhodnuto již na začátku června 1915 zřídit
 tábor válečných zajatců mezi tehdejšími hostincem „Maut (Mýto)“, oborou a Kernbergem na
 jedné straně a lesní cestou „Hofbusch“ na druhé. Brzy nato bylo dostavěno válečné stavební
 oddělení, které zřídilo své kanceláře v domě paní Theresie Sworčik a již 17. června zde
 potkáváme první zajatce – Rusy – ustanovené k vybudování příkopu pro vodovodní

vedení. Rusové bydlili v provizorních barácích v místě zatáčky okresní silnice do Rotavy na její pravé straně ve směru od Jindřichovic.

13. července byly ve škole zabrány 4 učebny a změněny v kanceláře táborové evidence, ještě dříve byla rekvírována učebna v domě pekaře Josefa Haselbauera. Ve škole bylo 6 kancelářů, ta v učebně IV. třídy patřila veliteli tábora a jeho pobočnickovi. Byli to plukovník Franz Lazer a nadporučík Franz Hussak. V dalších dnech byl do školy zaveden telefon spojující táborové velitelství s poštovním úřadem. Později byla do budovy školy umístěna vojenská pokladna a také stálá strážnice.

25. října se přestěhovaly vojenské kanceláře do nově vybudovaných baráků – vpravo od vstupu okresní silnice do tábora. Během měsíce října byly dohotoveny 2 vodovodní vedení pro tábor. Jedním přitékalo do reservoáru u císařské silnice (vpravo) zv. „Langenwalde“ 8 litrů za vteřinu, druhým do hlavního reservoáru – nynější mausoleum – s čerpacím zařízením v Leitentalu 12 litrů za vteřinu.

Podle plánů tábora, navržených technickým poradcem ing. Košalem, se dělil tábor:

I Obytné baráky (100) ve 4 skupinách

II Centrální uprchlícké zařízení s umývárnou, prádelnou a skladem

III Odd. pro zajaté důstojníky, pod Kernbergem 5 velkých baráků a jedno odd. pro vzpurné důstojníky

IV Infekční odd. s 12 sanitárními baráky a 1 nouzovým

V Odd. pro lehce nemocné: 14 baráků, každý se sprchou, kuchyní a prádelnou

VI Sprchárny a prádelny: 2 s baráky pro sanitární personál

VII Pekárenské odd.: 2 pekárny, 4 přináležející sklady, pekárenská kancelář a 3 sklepy na brambory

VIII Strážní skupina: 14 obytných baráků, 1 barák pro lehce nemocné, 1 kuchyňský barák, 1 sprchárna s umývárnou, 1 kantýna, 1 sklad

IX Baráky s posuvnou střechou a kuchyně, 6+1

X Důstojnické baráky a kanceláře, důst. Stravovna 7, kuchyně 1, stáj 1, poštovní úřad 1, 1 barák pro nižší důstojníky

XI Detašovaná strážnice, 2 obytné baráky, 1 důstojnický barák, 1 kuchyně, všechny strážní baráky se strážními věžemi, vše telefonicky propojeno.

XII Sklady slámy 4 kusy, 1 kaple.

Stav mužstva: nejvyšší stav mužstva 28.000, vlastní důstojníci s lékaři, lékárníky a feldkuráty cca 40.

Denní režim pro zajatce: V 6 ráno budíček, pak snídaně – černá káva a chléb, pak hlášení. Nástup mužstev – přinesení dřeva, přivlečení poštovního vozu z Anenského Údolí (koně nebyli k dispozici), transport potravin, doprava uhlí od šachet, přinesení stavebního materiálu, další činnost v pracovních kolonách. V 11 stravování (někdy, zvláště koncem 1918 velmi skrovné), odpolední přestávka do 2 hodin, pak opět práce až do rozkazu, ten většinou v 5 hodin, pak káva, chléb. Ve volném čase se zaměstnávali zajatci vyřezáváním (umělecké dozy, hole, řezby vkládané do lahví), hudbou, hrou, důstojníci si pořídili divadlo. Nedělní bohoslužby v odpovídajícím ritu, v táboře byl též jeden srbský polní duchovní.

V zimě trpěli zajatci značně drsným podnebím Krušných hor, to zhoršovala otevřená poloha tábora a obytných baráků, nedostatečná strava a chatrné oblečení. Mnozí Rusové říkali: „Tady je Sibiř!“

Strasti války se v nepřátelské zemi zajatcům vyhýbají, ani těm zdejším se nevedlo lépe.

Oplocení: Ostnatý drát a kabel vysokého napětí, vše elektricky osvětleno. Záchody, žumpy, kanalizace, fekální odkaliště (ještě nyní patrné), fekální spalovací věž (snesena), lanovka do Rotavy souběžná s lanovkou na štěrk, hydranty pro případ požáru, táborová hasičská služba, hasicí přístroje, táborová železnice (úzkokolejka) na dopravu uhlí atd., zahradnictví, mnoho

skladišť, muniční sklady, hřiště, baráky pro tuberkulózní a hřbitov (srbský hřbitov, ještě nyní zřetelný „U tatíka“).

Nemoci: Tyfus, skvrnitý tyfus, tuberkulóza, neštovice – často až 40 zemřelých denně. Nemocnice stále přeplněné.

Váleční zajatci: Nejprve Rusové (vojáci), ti později pracovali v železárnách, pak Srbové (vojenské a početné civilní osoby), mezi nimi vysocí důstojníci, úředníci a kněží (1 biskup), nejstarší 92 let, jeho pravnuk 8 let, také zde byly občas ženy. Naposledy přišli Italové, kteří zde zůstali do konce 1. listopadu 1918 opustil tábor poslední důstojník (český), nato 3. listopadu, v neděli, byl tábor vydrancován. Na tom se podíleli nejen obyvatelé všech vrstev – jen s nemnohými výjimkami – z Jindřichovic a okolí, nýbrž i mnozí lidé ze sousedních okresů. Vyhladovělí lidé rozhořčení dlouhou válkou se zmocňovali především potravin, oděvů a předmětů ze zařízení, které považovali za „plen“. Ve vzbouřeném davu byli již domů se navráťivší vojáci, z nich bohužel jeden (Helgert) byl zastřelen četníkem. Přibližně 700 Italů, kteří ještě zůstávali v táboře, zachovali disciplínu i bez strážců, dělili se o zbývající balíčky pro zajatce a opustili po několika dnech tábor, aby odjeli do vlasti. Jen ten, kdo poznal všeobecnou bídu obyvatel a nedostatek nezbytných životních potřeb v tehdejších dobách, pochopí a omluví jednání obyvatel od 3. do 10. listopadu 1918. Nebylo domácnosti, kde by byl kousek mýdla, po celé týdny ani kousek chleba, nebyl cukr, maso, máslo a sádlo byly neznámé celé měsíce, čtyřleté děti dosud nespátřily housku, mnohé děti neměly žádné prádlo, žádné boty, stejně jako dospělí. Bída omlouvá.

Dnes již nespátříme ze zajateckého tábora téměř nic. I v místech dřívějších lesů a houštin jsou pole a louky. Zůstal srbský hřbitov a zbytky čističky. Vodovodní reservoár byl přeměněn na mauzoleum, kde jsou uchovány v cca 8 000 malých rakví pozůstatky zde zemřelých zajatců a tak našli v Čechách důstojné místo odpočinku. Jeden jindřichovický občan zrekonstruoval bývalý tábor vlastnoručně podle plánů v náležitém měřítku. Každý, kdo před 20 lety v táboře trpěl jako zajatec nebo mu zde byla přikázána strážní služba, se v miniaturním táboře může orientovat.

Dodatek

Seznam míst v pohraničí kam ještě možno přesídlit. Stav k 15. květnu 1948 Okres Kraslice

Altengrün

Má 27 č.p. s 5 obyv. Obydlena 2 čísla, obyvatelných dalších 20 po menších, 5 po větších opravách. Uživilo by se: 7 samostatných zemědělců, 5 zemědělských dělníků, hostinec, smíšený obchod, 1 samosprávný úředník, 3 pensisté. Obecná škola, elektřina. Kraj lesnatý, výška 600 m, zimní sporty. Lékař Jindřichovice 4 km.

Hochgart

Má 150 č.p. s 230 obyv. Obydleno 50, obyvatelných dalších 20 po menší, 10 po větší opravě. Uživilo by se: 20 průmyslových dělníků, řezník, pekař, elektrotechnik. Autobus, telefon, vodovod. Lesnatý kraj, výška 750 m, potok, lyžaření.

Jindřichovice

Má 355 č.p. se 481 obyv. Obydleno 127, obyvatelných dalších 37 po menší, 105 po větší opravě. Uživilo by se: 45 samostatných zemědělců, 70 zemědělských, 50 průmyslových dělníků, obuvník, kolář, řezník, pekař, holič, hostinský, koloniální obchod, 4 úředníci v továrnách, 1 samosprávný, 14 čísel pro přechodný pobyt. Autobus, lékař, obecná škola, pošta, telefon, elektřina, vodovod. Lesnatý kraj, výška 650 m, zimní sporty.

Rotava

Má 511 č.p. s 1480 obyv. Obydleno 310, obyvatelných dalších 50 po menší, 31 po větší opravě. Uživili by se ještě 3 samostatní zemědělci. Železnice, autobus, lékař, lékárna, obecná škola, pošta, telefon, elektřina, vodovod. Bude dosídleno firmou Baťa.

Silbergrün

Má 72 č.p. s 23 obyv. Obydleno zčásti 12, obyvatelných dalších 45 po menší a 15 po větší opravě. Uživilo by se: 40 samostatných zemědělců, 15 zemědělských dělníků, obuvník, kupec, kovář, truhlář, hostinský, 1 správní úředník, 7 pensistů. Obecná škola, telefon. Lékař Jindřichovice 3 km. Lesnatý kraj, výška 600 m, zimní sporty.

Waitzengrün

Má 46 č.p. s 22 obyv. Obydleno 6, obyvatelných dalších 30 po menší, 9 po větší opravě. Uživilo by se: 10 samostatných zemědělců, 10 zemědělských, 14 průmyslových dělníků, koloniál, strojník, trafika, hostinec, 1 samosprávní úředník, 7 pensistů. Obecná škola, elektřina. Lékař Jindřichovice 2 km. Lesnatý kraj, výška 600 m, řeka, rybník.

(dále z okresu Frankenhammer, Kirchberk, Kunštát, Kámen, Litrbachy, Markhausen, Pechbach, Počátky, Silberbach, Šenava, Bublava, Schwarzenbach, Tisová, Valtěrov, Zelená Hora)